

Проблеми збереження Тарасового обрію, або... «І знову лівий берег!»

“Не треба тут ні пишного пам’ятника, ні крикливої розкоші, ні житейського базару навкруги: нехай сама могутча природа, як досі, буде пам’ятником тому, хто разом з людиною найбільш любив природу і творив у ній своє природне діло – будив великий народ до великого життя”.

Сергій Єфремов

Будемо щиро вдячні, якщо широкий загал читачів Вашої газети дізнається про нові виклики і загрози, які постали перед Шевченківським національним заповідником.

З повагою — співробітники Шевченківського національного заповідника:

Віта ДЗИМА — завідувачка відділу охорони пам’яток історії, культури та природи

Микола ЧОРНИЙ — провідний науковий співробітник, канд. біол. наук

Лариса МИКОЛЕНКО — старший науковий співробітник

З часу поховання Тараса Шевченка на Чернечій горі його могила сприймається українським народом як національна святиня. Проте в різні часи не раз виникала загроза збереженню унікального природного та історико-культурного ландшафту, що охоронявся багатьма поколіннями українців. На жаль, до цього часу повністю не розв’язані проблеми репрезентації Шевченківського меморіалу в єдності з природним довкіллям, зокрема, збереження неповторного краєвиду, що відкривається з могили Великого Кобзаря, — образу місця, відтвореного поетичним генієм Тараса Шевченка і пов’язаного з його наміром збудувати оселю, а також місцем його вічного спочинку. При підвищеному інтересі до земель над цією територією нависла загроза зміни традиційного природного оточення внаслідок приватизації і забудови унікальних ландшафтів, берегів Дніпра.

Місцевість між Каневом і Пекарями особливо припала до серця Тарасу Шевченку своєю величчю, простором, могутнім природним рельєфом і водночас теплотою і затишком. Не здійснене бажання поета мати “в тім раї” (біля могутнього Дніпра, гір, степів, козацьких могил) “власну хаточку”, сім’ю, — трансформувалося в образ Тарасової Гори як осередку справді родинного єднання навколо ідеї єдиної соборної незалежної України, знаковий культурний ландшафт, який сформував модерну українську націю.

Ще 22 травня 1861 року, проводжаючи Шевченка по Останньому земному шляху у вічність (від Успенського собору в Каневі до Чернечої гори), священник Гнат Мащевич закликав: “Благоговій до граду нашого, Україно: в нас покоїться прах Тараса Шевченка...”

Ідея національно свідомої української інтелігенції, згуртованої Київською Старою Громадою у 2-й пол. XIX — на поч. XX ст., об’єднати довкола меморіалу Тараса Шевченка усі визначні пам’ятки історії, археології та природи остаточно визріла в умовах Української Народної Республіки та була затверджена рішенням Ради Міністрів Української Держави 10 червня 1918 року. Показовим у підходах української влади тоді стало прагнення не лише зберегти саму могилу поета, а й надати заповідного статусу його природно-ландшафтному довкіллю.

Обличчя з фотографії на стіні Долі людські очима студентів-журналістів КНУКІМу

Микола ТИМОШІК

Попросив народжених у третьому тисячолітті першокурсників “розговорити” котрусь із десятків домашніх фотографій. Зазвичай у будинках чи квартирах їхніх родичів — здебільшого бабусь і дідусів — такі світліни за давньою українською традицією висять, як ікони, на стінах, в обрамлених вишитими рушниками рамках. Десятиліттями вони спостерігають за тими, хто живе в цій хаті, ніби вичікуючи запитань: хто ми, за що, чому, для чого?

Героями текстів моїх вихованців є прості українці. Коротко і в різній манері оповіді подані історії родин, у яких віддзеркалюється непроста українська доля. Це те, що очищує, спонукає думати, співпереживати, накладати прочитаний фактаж на канву долі власних родин. Це укорінює в минуле самого себе, формує певний набір головних житейських орієнтирів і принципів, руйнує ментальність мільйонів безпам’ятних іванів-перекотиполів, які десятиліттями виховувалися чужинською для українців владою засобами схоластичних ідеологічних лозунгів.

Зверніть увагу, шановний читачу, на тематичний діапазон текстів: три українські голодомори 20-х, 30-х, 40-х років; колективізація, розкуркулєння,

Ця добірка матеріалів першокурсників Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКІМ), у яких викладаю лекційний курс “Основи журналістики”, є результатом однієї з моїх численних творчих вправ, запозичених у час наукових стажувань за кордоном і вивчення практики місцевої журналістики. Такими вправами намагаюсь повернути людське обличчя нашій, чи не всуціль зденаціоналізованій, пресі.

В останні роки, через непрофесіоналізм і непатріотизм центральної влади і в результаті проваленого нею процесу роздержавлення ЗМІ, кістяк цієї преси, особливо телебачення та радіо, опинився в міцному й нечистому кулаку купки олігархів — руйнівників українського в Україні — та їхніх прислужників з числа спритних новочасних медійників. Вони свідомо, за вказівками своїх роботодавців, перетворили національну журналістику на відкриту фабрику фейків, нахабно нав’язуючи “чорний піар”, засмічуючи свідомість пересічних громадян, сіючи примітивізм, зневіру й апатію.

Натомість багато тем та історій з невідомою українцями правди як із минулого, так і сьогодення, така “фабрика фейків” не друкує і не оприлюднює в мережі. Для більшості новочасних керівників ЗМІ це давно вже стало “не форматом”.

репресії та справжнє обличчя радянської влади; повстанці з УПА та їхні сучасні послідовники; війни — Друга світова, в Афганістані, новочасна російсько-українська на Донбасі; розвал СРСР, революції — Помаранчева та Гідності; еміграція в кількох хвилях — від першої до останньої; знекровлене українське село. І про все це — правдиво, емоційно, нетрадиційно — очима й розумом молоді, яка постає тут патріотичною, з чітко вираженою громадянською позицією.

Зразком написання текстів слугували есеї автора цих рядків на родинну тематику, які свого часу набули в мережі широкого розголосу, — “Куркульська донька” та “Батькові в соту річницю народження” і які студенти творчо опрацювали. Додатковим текстом для увиразнення теми був озвучений на лекції епізод із мого канадського щоденника, який уперше оприлюднюю в пресі і який відкриває нині цю добірку.

Продовження на стор. 7

Закінчення на стор. 6

Г. Сковорода казав, що “людина Правди величніша від сонця. Людина брехні прямує до сатани. Нічого в світі немає огиднішого, як брехня”.

Правда — це головна дійова особа Нового Заповіту. Господь — це дорога, правда і життя. Пізнайте правду — і вона зробить Вас вільними. Ці слова викарбували кирило-методіївці на своїх персях. Уся Шевченкова творчість пронизана концептом ПРАВДИ, про що свідчить передусім його останній період творчості (1857–1860 pp.):

“Моліться Богові одному,
Моліться **правді** на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться. Все брехня —
Попи й царі”

(“Юридичний”, 1957)

Саме ця неспинна поширеність брехні коріниться в новоанглізмі *fake news*, що передає значення ще гірше за брехню — **удавану, імітовану правду**. Новоанглізм *фейк* — омонімна лексема: *fake1* [feɪk] v (*past* і *p. faked*, *pres. p. faking*) мор. згортати (канат) у бухту.

fake2 [feɪk] n *sl* 1. шахрайство, афера; 2. підrobка, фальшивка. *fake2* [feɪk] v (*past* і *p. faked*, *pres.*

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН. 25. ФЕЙК (фейкові фактчекери)

p. faking) 1. шахраювати, дури-ти; 2. підrobляти (перев. ~ *up*) (ВАУС, 2011).

Фейкові новини, фейк-ньюз(-с) (< англ. *fake news* підrobлені / імітаційні новини) — підrobка, фальшивка чи імітація новин (маніпулятивне спотворення фактів, дезінформація), яку створено всупереч редакційним правилам ЗМІ. Однак, незважаючи на це, ця **підrobка** має максимальне поширення і потужний вплив на свідомість великої кількості людей. По-над то, це неправдива інформація, яку транслюють або публікують як новину з шахрайською або політично вмотивованою метою.

“Чи є щось правдивіше за Правду? — риторично запитує Ю. Ілленко і відповідає: *Є. Неправда. Бо Неправда шльохує, аби бути переконливою, а Правді байдуже до того, яке вона справляє враження на користувача. Тому неправда здебільш бездоганна. Правда — брудна, нечесана, немита і в усі часи служила найми-*

кою у брехні. Брехня править світом” (“Криниця для спраглих. Івано-Франківськ, 2010, с. 16).

У словнику Меріям-Вебстер (Merriam-Webster) зазначено, що поняття *fake news* в англomовному інформаційному просторі виникло наприкінці XIX ст. з використанням прикметника *fake news* — “підrobлені новини” замість *false news* — “неправдиві новини”. Між цими словами-паронімами існує різниця: *false* (порівняй фальш < лат. *falsus* “помилковий” СІС, с. 924) означає передусім “неправдивий” (*not true*), “некоректний” (*incorrect*), тоді як *fake* — це не просто “неправдивий” (*not true*), а “імітаційний” (*imitation*), “підrobний” (*counterfeit*), тобто характеризує явища та предмети, що *копіюють, імітують, підrobляють* ті, що реально існують. Себто основна риса *фейкових новин* — імітаційність (з < лат. *imitation* “наслідування, переймання” СІС, с. 459) з метою шахрайства.

Характерні ознаки *fake news* — ушестеро вища швидкість поширення за справжні новини та ще вище їхнє перепоширення (понад 70%), ніж поширення реальних новин. В основі цих “новин” — примітивізм, надемоційне негативне подання матеріалу і короткотривале маніпулятивне дія без жодного продовження, що, на думку психологів, пов’язане з бездумністю та відсутністю аналітики в широких масах. Як казав В. Черчилль: поки правда штанці одягає — брехня вже пів світу обійшла.

Які ж українські відповідники до цього різновиду брехні з шахрайською метою? Саме слово *брехня* має 26 синонімів, серед яких у цьому контексті найбільш відповідні *підrobка, словоблудство, напівправда, провокація, маніпуляція*.

Словом, *гарно пише, та брехнею дише, наводить полуду на очі, продає пса за лиса, пудрить мізки, пускає туман в очі* (О. Вусик.

Словник синонімів української мови. Тернопіль, 2013, с. 54–55, 320–324).

Цікаво, що серед основних брехунів-маніпуляторів у нашій країні — політики (станом на січень 2020 року): 1. В. Рабінюк (ОПЗЖ), 2. Н. Шуфрич (ОПЗЖ), 3. О. Качний (ОПЗЖ), 4. Ю. Тимошенко (“Батьківщина”), 5. П. Порошенко (“Євросолідарність”). Слушно казав Сенєка: “Брешуть невідьки, вільні кажуть правду”.

Михайло ГЕРШКОВИЧ,
член НСЖУ, м. Балта

Без інструкцій не обійтись

Упродовж минулого року (та й раніше) у друкованих та інших засобах масової інформації було чимало дебатів щодо положень “Закону про забезпечення функціонування української мови як державної”. Висловлювалося чимало нарікань, думок, пропозицій. Були й побоювання щодо втілення тих чи інших положень Закону в життя, у практику, йшлося також про його нежиттєвість. На мою думку, це просто прояв сформованої й усталеної ще за совітів консервативності мешканців України, звички до панування, особливо в містах, російської мови, тогочасних підходів до мовної культури.

Безумовно, прийняття Закону про мову було вкрай необхідним, до того ж доволі запізним, що тепер визнає чи не більшість громадян. Нині це наочно підтвердило запроваджене офіційно положення про функціонування української мови у сферах обслуговування. Його доцільно було запровадити ще в перші роки незалежності України. Поряд з тим зауважу: впровадження української як державної мови в усіх державних та інших чиновницьких органах хоч і сталося набагато раніше, на практиці (принаймні на районному та обласному рівнях) не змінилося докорінно — у них часто можна почути російську мову, навіть у Верховній Раді, також на телебаченні. То що вже вимагати на низових рівнях?

Чи не найбільше це стосується керівників різного рангу підприємств, господарств, установ, закладів та організацій. На мою думку, так відбувається тому, що переважна більшість керівників навіть не читали Закону про мову, у крайньому разі — пробігли очима в Інтернеті, надрукованого й не шукали. А брошура з текстом Закону про мову повинна бути на столі кожного керівника, як і виробничі законодавчі акти та інструкції.

Тож коли керівники не утруднюють себе вивченням злочинних законів, на мій погляд,

цілком виправдано й доцільно застосовувати інструкції, де б викладалися конкретні вимоги Закону, важливі й прийнятні саме для конкретного колективу та його керівника.

Враховуючи величезний обсяг обов’язків, покладених на Уповноваженого із захисту української мови (про це окрема розмова), помічниками йому в забезпеченні функціонування й захисту української мови повинні стати керівники міністерств, відомств, департаментів та інших главків, яких загалом налічуєть-

ся сотні. Саме вони, на мою думку, повинні розробити короткі конкретні інструкції (галузеві та внутрігалузеві, спеціальні) щодо забезпечення функціонування української мови в колективах (починаючи від ланок, бригад, цехів, відділень, відділів, лабораторій, дільниць тощо). Причому до кожного примірника інструкції для кожного підрозділу доречно додати спеціалізований термінологічний словник. Адже в діловому та робочому спілкуванні важливе грамотне користування мовою.

Щодо змісту інструкцій хочу навести приклад: зовсім недостатньо вказати, що всі документи (відповідно до Закону) виконуються (заповнюються) держав-

ною — українською мовою, а важливо їх перелічити: заяви, акти, протоколи, договори, контракти, звіти, пояснювальні записки, переліки, списки, графіки, діаграми, таблиці, плакати, шляхові листи, квитанції, накладні, розписки, креслення, бухгалтерські форми, оголошення, квитки, доручення тощо. Стосовно освітніх закладів в інструкції важливо не просто згадати, що всі заняття проводяться державною — українською мовою, а конкретно вказати форми занять (уроки,

лекції, бесіди, колоквіуми, диспути, практичні, лабораторні, семінари тощо), так само потрібно уточнювати щодо виконання або оформлення всіх робіт українською мовою (самостійні, домашні, контрольні, звітні, тестові, лабораторні, практичні, творчі, проектні, курсові, дипломні та ін.). Проте нині ще часто можна зустріти порушення згаданих вимог не лише на підприємствах чи організаціях, а й в освітніх та культурних закладах.

Хочу також зауважити, що в більшості різних позашкільних, спортивних, культурних заходів — у гуртках, творчих колективах, студіях, секціях тощо — часто використовується не українська мо-

ва, а російська, у тому числі спеціальна термінологія, причому не лише вихованцями, а й викладачами та тренерами, наставниками. Особливо це стосується приватних закладів.

До чого я веду? На мою думку, аби забезпечувалося якомого ширше й глибше функціонування української мови, у суспільстві належить створювати в будь-якому осередку таку атмосферу, де б кожна людина була оточена українською мовою: коли б панувала українська мова на транспорті, у робочому та учнівському (студентському) колективах, у чиновницьких кабінетах, у сферах обслуговування. Це все разом активно сприяло б формуванню українського мислення громадян, передусім тих, хто розуміє мову, але говорити ще не наважується. А це так важливо для подальшого розвитку українського суспільства.

Додам дещо про вплив телебачення на функціонування української мови. Маю на увазі деякі негативні фактори. Це стосується здебільшого передач культурних і політичних. Надзвичайно неприємно, наприклад, коли відомий телеведучий вперто розмовляє російською і не переходить на українську мову, навіть коли під час передачі з ним розмовляють українською; або коли він веде конференс на всеукраїнському концерті. Подібне можна сказати і про виступи “Кварталу-95”, де лунає стільки жадливого суржику, а номери “Тамбовського волка” просто шокують: який може бути образ “тамбовського волка” в Україні та ще нав’язливою російською мовою? Такі виступи вказують на зневажливе ставлення до українців, до нашої мови, так само, як і “кварталівські” телефільми. За таких умов важко говорити про мовну культуру. Наведу ще один прикрий факт. Більшість глядачів до влодоби телешоу “Голос країни”, однак прикро те, що на ньому звучать здебільшого зарубіжні пісні, а тренери часто збива-

ються на російську мову. Очевидно, до співаків-претендентів недостатні вимоги щодо мовної культури.

На початку своїх роздумів щодо функціонування української мови в Україні я зауважив, що на мовного омбудсмена Законом покладено занадто багато обов’язків. Відповідальність величезна, однак він, призначений Кабміном, навіть не має прав державного службовця. Це ганебно! У нього обмежений штат секретаріату, а як можна забезпечити контроль за функціонуванням української мови у регіонах, а не тільки у великих містах (в той час як тільки сільських районів у країні 136!) із невеличким штатом. Звичайно, хтось скаже: ще є Комісія з державних стандартів української мови, Міністерство освіти і науки, Академія наук. Однак, вибачте, Міносвіти несповна справляється навіть з випуском підручників та посібників з української мови. Тоді як з метою поширення і поглиблення функціонування української мови всі навчальні заклади (і не тільки навчальні) та великі трудові колективи, громадські організації та адміністративні органи вкрай потребують різних словників і термінологічних довідників (у тому числі галузевих, тематичних, спеціальних). Тут хай би замислились керівники галузевих міністерств і відомств.

Вважаю, правильну пропозицію вніс автор однієї зі статей на захист мовного омбудсмена у “Чорноморських новинах” (від 9 липня 2020 р.): з метою ефективного забезпечення функціонування української мови як державної, для втілення в життя однойменного Закону необхідно в країні створити спеціальний підрозділ — Міністерство української мови. І це не жарт. Бо роботи для нього за передбаченим Законом обсягом вистачить на роки й роки. А поки що працівникам Кабміну, керівникам міністерств та різних відомств варто подумати й подбати про впровадження згаданого типу інструкцій. Бо і в наш час без інструкцій не обійтись.

Відійшов у засвіти світоч знань, видатний мовознавець Іван ЮЩУК!

З великим сумом, зі слезами на очах і з болем у серці сповіщаємо, що 27 березня раптово помер славний син України, світоч знань українських, один із найближчих друзів і невтомних лекторів Товариства “Знання” України, завідувач кафедри слов’янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти України, член НСПУ, член Центрального правління і Головної ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреат літературних премій імені Бориса Грінченка, імені Івана Огієнка та імені Дмитра Нитченка, професор Іван Пилипович Ющук (народився 1932 року).

Ще вчора радів від подяки з Краматорська за подаровану ним книжку “Наша мова — наша історія”, мав утіху, що в нього, автора 20 підручників і сотень книг та публікацій з питань мови, вийшла підсумкова книжка “Мова — найбільший скарб”, що в “Урядовому кур’єрі” опублікована третя його стаття про українську мову, що він ще вчора в онлайн-режимі провів лекцію зі студентами, домовився з “Просвітою”, щоб відклали “Знанню” 20 книг для надсилання захисникам України у прифронтову зону — і раптом “швидка допомога” не встигла допомогти. Висловлюємо найсердечніші співчуття дочці Ларисі і сину Олегу, внукам Олі і Михайлу, яких він бавив і ростив, іншим родичам і друзям у часи страшною втрати. Прощайте, дорогий Іване Пилиповичу! Божої ласки Вам у тих світах, вічної, світлої пам’яті!

З великим болем —

Василь Василяшко,
учений секретар
Товариства “Знання” України

Неперервність поколінь

Відійшов у Вічність Іван Пилипович ЮЩУК — провідний український мовознавець, автор найкращих підручників і посібників з української мови, один із авторів сучасного правопису, письменник (повість “Троє на Місяці”), заслужений діяч науки і техніки України.

Іван Пилипович був Людиною з великої літери: надзвичайно інтелігентний, чуйний, пунктуальний, принциповий і не поступливий, коли йшлося про приниження національної гідності та нищення, спотворення рідної мови.

Ім’я мовознавця відкрила для себе вперше (а згодом і для багатьох друзів-редакторів), коли у 1993 р. придбала “Практикум з української мови” Івана Ющука. Через роки за його посібниками (зокрема з підготовки до ЗНО) вже навчалася моя донька і діти друзів. Ось така неперервність поколінь.

У 2009 р. доля подарувала мені зустріч із Іваном Пилиповичем на “Радіо Культура”. Пан Професор у тандемі з літературознавцем Анатолієм Ткаченком упродовж 15 років вели найрейтинговішу передачу “Як ми говоримо”. Щотижневі зустрічі дарували чимало радості й позитиву. Не передати словами, як Професора любили й шанували радіослухачі, які писали листи. Іван Пилипович відповідав на кожне звернення у прямому ефірі.

Іван Ющук був і Вчителем, і Порадником, і Другом. Не віриться, що “був”...

Споживайте з миром, Іване Пилиповичу. Дякую за Ваше Світло, за Ваші уроки мови і добра.

Вічна пам’ять.

Людмила Лук’яненко,
Українське радіо

Біль непоправної втрати

Давить каменем на груди біль непоправної втрати. Перейшов у засвіти Іван Пилипович Ющук. Людина великого серця і щирої душі. Палкий у любові до рідної мови. Мудрий мовознавець. Навчитель і поради́ник читачів. Мій добродійний наставник і, наважусь сказати, побратим. Побачте, незабутній Іване Пилиповичу, з небесної височини світлішу долю дорогої нам Матері — України!

Вадим Пена

Помер творець мовних бестселерів

Чорна звістка облетіла зранку 27 березня 2021 року Україну: помер професор Іван Пилипович Ющук. Це втрата кожного українця, адже десятки років учні й дорослі вчили українську мову за підручниками Ющука, слухали його радіопрограми з культури мовлення та публіцистичні виступи на захист державної мови, віддавали йому шану як засновнику Товариства української мови та беззмінному члену Правління і Головної Ради ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Перекладач із сербської мови найкращих романів ХХ сторіччя, автор численних публікацій на шпальтах просвітнянського тижневика «Слово Просвіти», членом редколегії якого він був, завжди дбав про розвиток газети, часто і щедро підтримував її матеріально. Остання публікація Івана Пилиповича була присвячена ювілею Лесі Українки — як завжди, сильна і переконлива.

Іван Пилипович Ющук — наш вчитель і наставник, безкомпромісний та послідовний, повний добра і світла, з неймовірно гарною усмішкою в зажурених розуміючих очах за скельцями окулярів...

Частий гість редакції, поради́ник, розважливий і знаючий співрозмовник. Людина мужньої, непомітливої позиції.

Воістину, мова є домом його буття, і Іван Ющук широко відкрив двері своєї мовної оселі для тих, хто хоче її знати, — це об’єкти публікацій в Інтернеті, його поважний друкований доробок, вартіть окремих полиць у бібліотеках.

Кілька десятиліть тісного спілкування і співпраці, взаємна приязнь і повага дають нам право говорити, що ми втратили дорогу Людину, якій нема заміни й забуття.

Саме завдяки І. П. Ющуківі до лав захисників української мови і протистояння її русифікації було залучено сотні людей-мовознавців, письменників, вчителів, студентів.

Українська словесність зазнала величезної втрати — нас покинув один із її Творців, Мислителів і Героїв.

Сумуємо разом із усіма, хто знав Івана Пилиповича.

Розділяємо сердечний біль його родини...

Хай пухом буде земля, і створімо Вічну Пам’ять праведнику Української Мови Івану Пилиповичу Ющуку.

Центральне правління, Головна Рада, просвіт’яни України

Друкуємо теплі слова прощання друзів, учнів, соратників.

Обірвалося життя українського мовознавця,

літературознавця, перекладача, активного громадського діяча, невтомного захисника української мови та культури, професора Івана Ющука.

Автор 20 новаторських підручників з української мови для середніх та вищих шкіл, за якими вчитиметься ще не одне покоління українців, він усе своє життя присвятив боротьбі за чистоту мови, утвердження українського слова, популяризацію державної мови серед молоді.

“Відродження мови — це не другорядна, а найперша й дуже важлива справа. Ми тим відроджуємо свою спільноту”, — казав Іван Ющук.

Світла Вам пам’ять, Іване Пилиповичу, спочивайте з Богом...

Тарас Кремінь,

Уповноважений із захисту державної мови

Іван Ющук: Українська мова скріплює людей та вселяє довіру один до одного

На 89-му році життя відійшов у вічність світлий й мудрий чоловік, мовознавець та громадський діяч Іван Ющук. Велика дяка та шана за кропітку й важливу місію, а також любов до рідного слова й України!

Світла пам’ять, земля пухом...

“Нема кращих і гірших, вищих і нижчих мов. Але є мова рідного народу й рідної землі, яку не може замінити жодна інша. Добре, коли людина знає багато мов, але коли вона не знає й не любить мови рідного народу, вона обкрадає себе і свій народ. Бо розвиває мову тільки той, хто нею думає і спілкується” (Іван Ющук).

Олеся Руса

Вчилися за Ющуком

Наша вчителька української Ніна Шульга не визнавала жодних підручників, окрім “Практикуму з правопису української мови” Івана Ющука. На початку навчального року ми повертали в бібліотеку видані нам підручники, передбачені програмою, і далі вчилися за Ющуком. Жовтенькі старенькі книжечки, але всім у класі їх вистачало. Певно, школа закупила достатньо.

З відходом Івана Пилиповича відходить і ціла доба.

Вічна пам’ять!

Таня Кришталовська

Тепер допомагатиме Україні з небес

Для мене особисто — дуже важкий час. За останні місяці померло чимало людей, з якими я був пов’язаний тим чи іншим чином. Сьогодні дізнався, що відійшов у вічність мій соратник і наставник у боротьбі Іван Ющук, невтомний оборонець мови.

Передусім висловлюю співчуття роди-

ні та всій нашій спільноті. Світла пам’ять про людину, яка стала невід’ємною частиною національної історії, і тепер допомагатиме Україні з небес.

Попри свій поважний вік, професор Ющук був настільки вітальним, що давав фори багатьом молодшим за себе. Хтось його знав як відомого мовознавця-славіста, хтось — як автора підручників з української мови і наукових праць з методики її викладання, ще хтось — як талановитого перекладача з балканських літератур, а хтось — як гострого публіциста й активного громадського діяча. В особі Івана Ющука поєдналися світло знання і дух боротьби за національні права українців — “за честь, за славу, за народ”.

Не можу сказати, що ми приятелювали. Ми були соратниками в затишній боротьбі, яка ще триває і на якій ми здобули чимало перемог, в яких — частка світлої енергії Івана Ющука.

Він неодноразово був гостем моїх мовних етерів — як прямих, так і в записі — на “Радіо Свобода”. Наприклад, “Професор Ющук — про походження української мови”, “Професор Ющук про мову давньої київської держави”.

Саме він спричинився до того, що мене обрали головою Коордради з питань захисту української мови при КМО “Меморіал” ім. В. Стуса. А було це так.

Після звільнення з посади завідіду мовної політики Секретаріату Президента в 2010 році я, потрапивши вперше в житті в Центр зайнятості й оформивши допомогу з безробіття, шукав роботу і нішу для діяльності. Був трохи розгублений. Аж тут дзвонить Іван Ющук і запрошує на засідання цієї самої Коордради з проханням дати якісь поради щодо діяльності ГО. В розпалі обговорення Іван Пилипович несподівано каже: “Пропоную, щоб Коордраду очолив Тарас Марусик”. Я знітився, інші присутні теж закликали від несподіванки. На моєму обличчі, мабуть, намалювалася відмовна міміка. Професор Ющук відразу зреагував, додаючи інших ноток в свої звичні інтонації: “То Ви відмовляєтеся?”...

Отак відтоді ми йшли вже пліч-о-пліч у спільній боротьбі — десятки серйозних звернень, різні пікети, участь у круглих столах і конференціях. Іноді дивувався з його витривалості, коли вже і я був “захеканий”.

З недавніх його праць ми завдячуємо йому “Словником української мови VI століття”. Між іншим, попри свою вихованість, інтелігентність, він був безкомпромісним у питаннях мови і національної ідентичності. Зовсім недавно він опублікував на своїй сторінці допис про один відомий експонат з Національного музею історії України. Мова — про меч коваля Людоти, який при новому керівництві втратив цю назву, і проти цього виступив професор Ющук.

Тарас Марусик

На 89-му році життя помер український мовознавець, літературознавець, перекладач, громадський діяч Іван Ющук. Про це 27 березня повідомив у Фейсбучі його онук Михайло Кублій.

“Сьогодні зранку не стало нашого діда. Прожив 88 років, більшу частину життя присвятив наполегливій боротьбі за українську мову і українську Державу. Завжди пам’ятатимемо”, — йдеться в повідомленні.

Іван Ющук був професором (1992), завідувачем кафедри слов’янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету, Заслуженим діячем науки і техніки України (1993), відмінником освіти України, членом Національної спілки письменників України, членом Центрального правління та Головної ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреатом Всеукраїнської премії імені Бориса Грінченка, Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка (2014) та премії імені Дмитра Нитченка (2016).

Він перекладав твори сербських, хорватських, словенських, лужицьких письменників, зокрема: Іво Андрича, Івана Цанкара, Радое Домановича, Стевана Сремаца, Меша Селімовича та інших.

Також Іван Ющук став автором 20 підручників з української мови для середніх та вищих шкіл. Крім того, досліджував Голодомор-геноцид українців 1932–1933 років.

Ми зустрічалися часто...

Не стало видатного мовознавця, літературознавця, перекладача, просвіт’янина, професора Івана Пилиповича Ющука. Нас із ним пов’язували багатолітні дружні стосунки. Адже для просвіт’янської молоді він був справжньою зіркою: його знали як автора підручників з української мови, за якими навчалися; він допомагав редагувати газету “Листок”, яку започаткував колись Олекса Правдич, і завжди залучав молодь до просвіт’янських заходів.

2010 року, коли я готував до друку книжку “Наше прізвище Букет”, Іван Пилипович підготував фаховий коментар щодо мого прізвища, на який я спирався у виданні. До “Слова Просвіти” я написав чимало статей про його діяння, зокрема, про обрання І. Ющука 2011 року головою Київського міського об’єднання ВУТ “Просвіта” Тараса Шевченка.

Іван Пилипович очолював просвіт’ян столиці до 18 червня 2013-го, коли його на цій посаді змінив чинний голова Кирило Стеценко. А у вересні 2017-го був обраний заступником голови громадської спілки “За українськомовний Київ”. 8 грудня 2018 року просвіт’яни, разом з Іваном Ющуком, відзначили 150-ліття Товариства у Львові (теж був там присутній).

Останнє його фундаментальне дослідження — “Словник української мови VI століття” — вийшло друком 2017 року. Про нього він розповів у спеціальному випуску про українську мову газети “Український інтерес” у червні 2019 року. А у вересні минулого року на моє запрошення дав інтерв’ю цьому виданню, мабуть, останнє...

Світла пам’ять Вам, пане Професоре!
Євген Букет

На сторожі української мови та кордонів України

Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ,
член Бердянської “Просвіти”

Звітні збори “Просвіти” в Бердянську

Відбулися звітні збори бердянських просвітян. Науковців місцевого педуніверситету представляла доцент Анетта Омельченко, освітян міста – викладачки Віталіна Ганзіна та Ольга Войникова, козацькі організації – Віталій Майборода, ветеранів АТО і ООС – Олександр Солощенко та Микола Тюркеджи, працівників ЦБС – Ірина Тюркеджи, українськомовний клуб “Джерело” – волонтерка-освітянка Владилена Молчан, ветеранів “Просвіти” – Володимир Пилипенко й Олександр Змієвський, ГО “Бердянське краєзнавче товариство” – архітектор Микола Дишкант, активістів-захисників української мови – Віталій Козлов.

У Бердянську з метою популяризації та захисту української мови, культури та історії об’єдналися науковці, освітяни, працівники культури, заступники командирів підшефних військових частин із роботи з особовим складом, волонтери, ветерани АТО і ООС, громадські організації національно-патріотичного спрямування: “Просвіта”, “Військове братерство”, “Українська громада”, “Рух захисту української мови”, “Легион Свободи”, “Бердянське краєзнавче товариство”, “Яворина” і “Сокіл”, українськомовний клуб “Джерело”, волонтерська ГО “Наші атланти”, “Українське вільне козацтво”, “Вільна громада – комфортне місто”, громадське формування “Бердянська варта-самооборона” та ін.

Учасники зборів нагадали

бердянцям про систематичне видання творів із публіцистики, поетичних збірок. Так, у місті добре відомі просвітянські книжки та статті, зокрема, “Імена, повернені із забуття” Олександра Змієвського – про злочини комуністичного режиму проти України; “Майдан. Сторінка живої історії” доктора педагогічних наук, професорки, активної учасниці Революції Гідності Ганни Токмань (у її доробку понад 250 друкованих наукових праць); наукові праці про видатного бердянина, письменника Трохима Зінківського доктора філологічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України (автор понад 260 наукових праць) Сидора Кірала; збірки з віршами для дітей “Твоїм ім’ям мене нагородили” журналіста Степана Гериліва і “Намистом розсипались зо-

рі” волонтерки-освітянки Віталіни Ганзіної.

Учасників зборів привітали науковці Сидір Кіраль (Київ) і Ганна Токмань (Переяслав), які подякували своїм однодумцям за продовження славних традицій, започаткованих Товариством української мови ще в 1989 році, – як ті, що причетні до створення першого осередку на теренах Південної України. Самовіддана не легка праця бердянських просвітян задля відродження та збереження наших національних традицій, на їхнє переконання, заслуговують найвищої оцінки, тож побажали й надалі провадити активну просвітницьку роботу задля утвердження Української держави, її культури й мови, європейських демократичних цінностей.

Усі промови на зборах доповнили про зроблене в 2020 році та

подальшу співпрацю в нинішньому році з просвітянами всіх населених пунктів Бердянської міської територіальної громади, закликали до єдності в намірі й надалі провадити роботу в обороні української мови, розвивати українську національно-патріотичну свідомість.

Голова Бердянської “Просвіти” Ольга Войникова подякувала просвітянам за результативні практичні справи, розповіла про комунікації та єднання з міськими національно-патріотичними громадськими організаціями щодо узгодженого Звернення до міської влади з вимогою встановлення пам’ятника Тарасу Шевченку до 30-річчя Незалежності України. Адже, крім бюстів у БСШ № 16, ЗОШ № 5, ЗОШ № 11 та БДПУ, встановлених з ініціативи просвітян, повноцінного пам’ят-

ника Кобзарю в Бердянську немає. А він тут, на найдаальшій південній точці України, має бути як символ єдності й оберіг нації, як воїн проти одвічного російського агресора.

Пані Ольга наголосила, що заповітна ідея Шевченка – це народне усвідомлення того, що тільки в рідній хаті, рідній державі панують щастя й воля. Саме ці ідеї Тараса Григоровича лягли в основу діяльності “Просвіти”, яка здавна плекала борців за волю України, захисників держави. Тому важливо, наголосила вона, аби первинні осередки “Просвіти” кількісно зростали задля утвердження державної мови.

Представник відділу організаційної роботи та внутрішньої політики Ігор Зубрицький розповів про спільну діяльність просвітян із міською владою, подякував вчителькам-волонтеркам Ользі Войниковій, Владилени Молчан, Віталіні Ганзіній і доцентці БДПУ Анетті Омельченко за проведення безкоштовних курсів української мови з видачею сертифікату, побажав міцного здоров’я, незламності українського духу і натхнення в роботі на просвітянській ниві. Відзначив роботу науковців БДПУ, членів громад, працівників освіти й культури на реалізацію Програми розвитку і функціонування української мови в Бердянську у 2017–2020 роках. Реалізація Програми допомогла забезпечити поширення функцій і сфер застосування державної мови, розвиток української культури в усіх її проявах, формування цілісного національного інформаційно-культурного простору.

Днями відбулась онлайн-конференція на тему “Православна церква України на Вишніччині: історія та сучасність”, організована районним об’єднанням ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка за участю голів первинних осередків, членів просвіти, духовенства, начальників відділів освіти територіальних громад, а також представників від Заставнівщини, в. о. голови обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Світлани Масловської та відповідального секретаря Марії Пелех.

Координувала роботу конференції головний спеціаліст відділу освіти Берегометської територіальної громади і відповідальний секретар районної “Просвіти” Людмила Бердюк. Людмила Дмитрівна зазначила, що без духовності не може жити людина, не може існувати країна без основ християнської моралі. Вона є головним орієнтиром, який провадить нас у цьому складному, сповненому хаосу і бездоріжжя, суєти і неспокою, земному житті.

Голова районного осередку товариства “Просвіта” Дмитро Никифоряк висловив думки про те, що попри пандемію, економічно-політичну нестабільність, важливо більше часу приділяти цій темі. Просвітяни планують щомісяця проводити онлайн-заходи із вшанування патріотів своєї землі, які відійшли, залишивши нам свої справи, про визначні події та дати в історії, про уроки, які вони нам несуть і про те, як жити сьогодні, щоб “руській мір” не прийшов до нас завтра.

– Свято-Успенська церква села Банилів однією з перших п’ятого липня 1992 року перей-

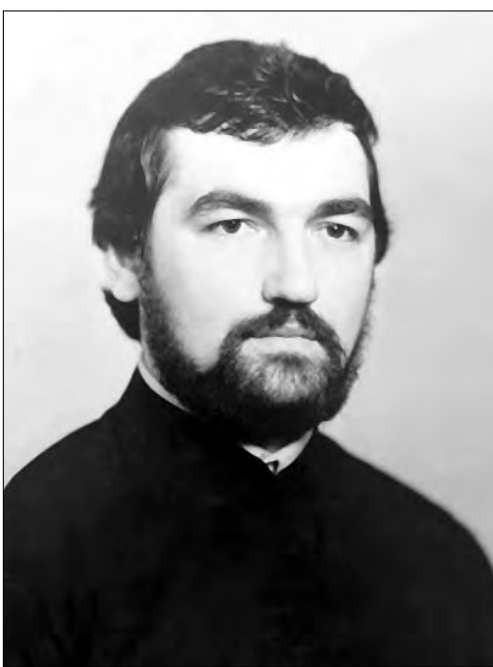
Історія й сучасність ПЦУ на Вишніччині

Із проведенням 15 грудня 2018 року Об’єднавчого собору, який відбувся у Святій Софії Київській, зі створенням Православної церкви України, з обранням її Предстоятелем Епіфанія та отриманням ним із рук Вселенського Патріарха Варфоломія Томосу про автокефалію розпочалася нова сторінка духовного життя, величезна робота з розбудови рідної Церкви. Шлях до цих історичних моментів був непростий, доклались до нього й жителі нашого району.

шла з підпорядкування Московського патріархату в УПЦ Київського патріархату. Багато зусиль доклали для цього її настоятель, а нині благочинний Вишнічківсько-Путильського благочиння митрофорний протоієрей Ілля Кігніцький, – розповів Дмитро Михайлович.

– Він мав підтримку значної кількості вірян. Сьогодні хотів би згадати покійного вже Григорія Мироновича Бойчука, який тоді був старостою церкви, віддавав їй свою любов, свої сили, гуртував людей. У перші роки незалежності до нашого храму сходилось дуже багато парафіян, приїздили із сусідніх сіл на богослужіння. Сьогодні не так масово люди йдуть до церкви. Зрозуміло, що це пов’язано з поширенням коронавірусу, десять – зі з’явою нових храмів, а, можливо, є й частка духовного зубожіння.

За банилівською громадою з-під Московського патріархату вийшли тоді кілька громад у Берегометі, Долішньому Шепоті, Миговому, Середньому Майдані, Черногузах, Лопушні, Вишніці, околиці Рівня. Пригадую також

Отець Іван Стратій

як відбудовували занедбаний радянською владою Свято-Михайлівський храм у Вишніці. Немає вже з нами патріотів Василя Чорнея, Лідії Чорней, Петра Берника, Павла Никоряка, який очолював братство Андрія Первозванного, Івана Дзєголі та інших. Але є громада, є парафіяни,

які разом зі своїм наставником митрофорним протоієреєм Михайлом Блощицею згадують у своїх молитвах будівничих храму цього. Василь Чорней разом і ініціативною групою порушував питання відбудови Свято-Михайлівського храму ще у 1972 році, з таким проханням їздив у Київ. Завдяки їх старанням храм було освячено і відкрито 25 грудня 1990 року.

Від імені духовенства слово мали протоієрей Свято-Прокіпівського жіночого монастиря села Лекече Іван Гузак, отці Заставнівського благочиння Ростислав Семенчук – настоятель громади св. Миколая с. Добринівці, Віталій Мензак – настоятель храму св. Василя Великого, с. Дорошівці. Вони говорили про свою духовно-просвітницьку місію, про те, що двері українських храмів відчинені для всіх. Просто треба відстоювати свою церкву на своїй українській землі, рідну мову, ті надбання, що даються нам сьогодні кров’ю наших захисників.

Після Революції Гідності, з початком російської агресії в Україні до Київського патріархату приєдналися громади сіл Кибак

та Мілієве, пізніше Карапчів, Вахнівці та Іспаський Майдан. Громада села Коритне, аби уникнути протистоянь, вирішила будувати новий храм. Парафіяльні збори були проведені в Черешенці та Бережонці, однак процеси переходу в лоно ПЦУ припинилися. Нелегким є шлях до справедливості для вірян Свято-Михайлівської церкви села Бережниця. Процедуру переходу вони розпочали після того, як 10 лютого 2019 року після богослужіння настоятель храму отець Костянтин запропонував присутнім проголосувати за те, щоб залишитися вірними Блаженнішому Онуфрію.

– У храмі перебувало близько тридцяти парафіян, – розповіла громадська активістка Світлана Ткачук. – Про збори попередньо не повідомлялось, тож думку решти представників нашої громади не врахували, що дуже обурило. Рішення перейти під юрисдикцію ПЦУ, прийняте громадою 225-ма голосами, не знайшло підтримки в настоятеля. Перед нами закривали браму, не пускали ні в храм, ані навіть на подвір’я. Ми молились біля каплички і не полишали надії на своє законне право. У храм потрапили 10 березня, зареєстрували релігійну громаду 12 квітня 2019 року. Прихильники московського патріархату подали позов у Вишнічківський районний суд, а після відмови їм у задоволенні позову – апеляцію. Бережничани шукають захисту у Верховному суді України, куди подали вже третю касаційну скаргу.

Голови ГО “Військове братерство” Олександр Солощенко і “Легіон Свободи” Микола Тюркеджи розповіли, як нині захисники Вітчизни, мужньо обороняючи свою землю від підступного ворога, відстоюють наше право сповідувати власні цінності, серед яких найперша – право українського народу розмовляти рідною мовою. Пообіцяли й надалі захищати та єднати потужний Бердянський громадянський просвітницький національно-патріотичний рух; разом виховувати у бердянців почуття національної гідності, повагу до української історії, героїв, української мови.

Сьогодні в “Просвіті” активно працюють науковці, освітяни, працівники культури, військові, волонтери, ветерани АТО і ООС, представники міських ГО національно-патріотичного спрямування. І де б не був просвітянин – в освітньому процесі, в науці, у волонтерському русі чи на державній посаді, –

він завжди творить Україну навколо себе, наповнює державу національним змістом. І ця робота є надважливою, а зміни – невідворотні.

Учасники зборів обговорили і підписали Звернення до міської влади щодо встановлення у місті пам’ятника Тарасові Шевченку, проект нової Угоди “Про взаємодію і співробітництво між Бердянською міською радою та Бердянським міським громадським осередком Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка з вимогами щодо активізації конкретних питань національно-патріотичного виховання бердянців.

Будемо й надалі стояти на сторожі української мови, духовності, культури, всебічно сприяти національній єдності, відродженню українських традицій, будити національну гідність і свідомість! Просвітянин – це стан душі. Будьмо гідними цього високого звання! Разом до перемоги! Слава Україні!

гу на рішення Чернівецького апеляційного суду, який скасував рішення їх зборів та розпорядження голови ОДА про реєстрацію Статуту. Звернення, в якому просять захистити їх релігійну організацію, припинити гнобити українців на своїй землі за бажання мати церкву не підпорядковану Росії, надіслали в різні інстанції: від Представника ООН в Україні до голови ОДА. Кажуть, що не зійдуть зі свого шляху, а нині радіють, що спілкуються з Богом у рідному храмі не чужою, а рідною мовою.

Учасників конференції схвилювала розповідь Людмили Стратій, учениці 8 класу Берегометського ЗЗСО І-ІІІ ступенів № 4 про брата її дідуся – Івана Олексійовича Стратія. Він народився 15 червня 1959 року в Лекечому. Закінчив Берегометську восьмирічну школу, працював у колгоспі.

За покликом душі вступив у духовну семінарію в Санкт-Петербурзі. Отець Іван почав правити службу на Івано-Франківщині, у селах Довгопілля та Стебні.

З 1986 року, як почалась боротьба за українську незалежну Православну церкву, став одним із активних її учасників. Багато болю і страждань зазнав. Кожне богослужіння проходило під пильним оком КДБ, тому змушений був залишити Івано-Франківщину і переїхав у Чернівці. Отець Іван почав правити богослужіння у старовинній Миколаївській церкві а потім разом зі своїм братом Михайлом Стратієм – на Соборній площі у Чернівцях, де збирали навколо себе тисячі парафіян. Та це не подобалось тодішній владі. Вони неодноразово були побиті правоохо-

ронцями. У 1990-ті роки місцем богослужіння отця Івана стала церква Успіння Пресвятої Богородиці в місті Чернівці. Цьому посприяв владика Данило. І, можливо, якби доля склалася по-іншому, отець Іван і досі проповідував би Боже слово...

Листопад, 1991 рік. Потяг “Чернівці-Львів”. Ніч. Отець Іван, помолившись, приліг на нижній полиці плацкарта. Він знав, що за ним стежили ще від самого вокзалу. А потім нелюди жорстоко побили його. Скалічене тіло отця Івана знайшли неподалік міста Стрий на залізничних коліях в ніч з 15 на 16 листопада 1991 року. Він похований у Берегометі.

“Це людина, якою я пишаюся, яку пам’ятаю і шаную, адже завдяки таким людям ми сьогодні маємо величезні духовні здобутки”, – зазначила школярка.

Про роль Православної церкви України в духовному і патріотичному зростанні говорили також поетеса з Іспаса Олена Швейко. Вона прочитала власного вірша “До українців”, розповіла про те, як будувались в Іспасі Свято-Миколаївська церква, наріжний камінь, який заклав Віктор Ющенко, про патріотів, які дбали про українську церкву і передали цю любов своїм нащадкам. “Яким є внутрішній світ людини, такою є її віра”, – переконана Олена Олексіївна.

Організатори онлайн-конференції дякують комунальний установі “Центр професійного розвитку педагогічних працівників Вишньовської міської ради” (директор Олексій Борсук) та всім, хто взяв участь у зустрічі.

Неоніла ДИБ’ЯК,
членкиня НСПУ

Це видання гріє серце. Багатьма людьми воно буде зберігатися як родинна реліквія і з ностальгічним настроєм перечитуватися знову і знову. Ювілейний збірник “Ломикамін” під обкладинкою брунатного тону зі світлинами кременецьких пейзажів з легкої руки і щедрої душі редакторки-упорядниці Лілії Слідзинської зібрав твори людей, які мали честь бути причетними до діяльності Кременецької районної організації ВУТ “Просвіта”.

Перевертаєш сторінки і повертаєшся на пів століття назад, у далеку юність, коли нас, студентів Кременецького педучилища, котрі пробували свої сили в творчості, об’єднала літературна студія “Ломикамін”. Її керівниця – Лілія Слідзинська – жінка, особлива своїми чеснотами: доброзичлива, шляхетна, ерудована інтелігентка, педагогиня з глибокими знаннями рідної мови та літератури. Своєю любов’ю до рідного краю, своїми знаннями вона щедро ділилася з нами, сільськими дітьми, які робили перші кроки в дорослому житті, визначалися з духовними інтересами та моральними цінностями. Саме від неї ми почули імена Василя Симоненка, Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, саме за її ініціативою торкнулися увагою творчості тих, кого замовчувала контрольована радянською владою офіційна наука.

Ми натхненно готувалися до літературних заходів, раділи нашим творам у рукописному студійному журналі, мандрували місцями козацької слави, шляхами відомих митців-земляків, прокладаючи маршрути до Берестечка, Колодяжного, до освячених Симоненковим іменем Черкас, до історичних Умані та Вінниці. Серед багатьох імен перших ломикамінців у вступній статті Лілія Адамівна називає найбільш активних. Із сумом згадує тих, хто відійшов у Вічність, залишивши по собі світлу, щемну пам’ять: Жена Сковронська, котра писала зворушливі вірші для дітей, жила ідеалами честі, добра, любові і тому не могла бути прийнята жорстокою, лицемірною тоталітарною системою – цвіт, поламаний бурєю – назавжди залишилася дев’ятнадцятирічною. Турботою Лілії Адамівни на могилі Євгенії в с. Коханівка Збаразького району встановлений гранітний пам’ятник, виготовлений відомим львівським скульптором Петром Куликом. Синьоокий і романтичний Юрко Климець, вірші якого вражали студійців вправністю і глибиною змісту. Пішла у засвіти староста літстудії впродовж чотирьох років, організатор мандрівок і заходів, згодом кандидат педагогічних наук, проректор Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту імені Т. Шевченка Надія Солоненко. У спогадах про рідне училище вони завжди з нами.

Не забувають чистих джерел юності, озиваються до кременчан вяданням словом Неоніла Диб’як (Зубкевич), членкиня НСПУ, авторка дванадцяти книжок для дорослих та дітей, історико-краєзнавчих нарисів, численних публікацій у періодичних виданнях і

«Ломикаменю» — 50

колективних збірниках, Неоніла Крем’янчанка, членкиня НСПУ, НСЖУ, авторка низки книжок легенд, оповідань, нарисів про національно-визвольну боротьбу українського народу здавна і донині. Її увага наразі прикута до недавніх подій на Майдані та до оборони українських рубежів від російського агресора на сході країни. Галина Затірчук, Володимир Музика, Марія Поліщук, Іван Коваль – перші, хто вписав свої імена у п’ятдесятирічну історію “Ломикаменя”. Адже впродовж усіх цих років її успішно творила велика когорта просвітян молодших поколінь – твори багатьох вміщені у названому збірнику. Окремої згадки заслуговує самобутня Юлія Янчук-Тарнобір, наділена багатьма талантами, нагороджена медаллю “За жертвність і любов до України” (2016), членкиня правління районного осередку. Вона чимало часу приділяє дослідженню ді-

яльності відомих краян, діячів культури Кременеччини, зокрема тих, до кого поневолена загарбниками батьківська земля не виявляла прихильності. А ще збірник пропонує увазі шанувальників Юліні вірші, сповнені палких почуттів і мудрих думок. Привертають до себе увагу майстерно виконані графічні малюнки, якими нею оформлений збірник, – Юлі художніх умінь не позичати, адже на її рахунок колективні та персональні виставки і пленери в країні та в зарубіжжі.

Літопис “Ломикаменю”, який з училищної літературної студії трансформувався у центр творчого життя районного осередку “Просвіти” ряснить цікавими, суспільно важливими подіями. Інакше і не могло бути, адже Лілія Слідзинська, його керівниця і натхненниця – беззмінна очільниця районного просвітянського осередку, людина, котра усе своє життя присвятила Україні, як і її повстанська родина. Вона – справжня громадська лідерка, державниця, для якої патріотичне подвижництво стало повсякденним стилем поведінки. Її не лякали погрози радянського КДБ, якому літературна студія попри обережність таки потрапила на олівець, не ставали перешкодою матеріальні, моральні та інші кризи, які супроводжують суспільство донині. Вона має чудові протикризисні засоби – ідець-

ся про активну громадсько-просвітницьку діяльність, яка гуртує людей різного віку, різних професій і навіть різних місць проживання, адже участь у роботі просвітянського осередку з готовністю беруть львів’яни: скульптор Петро Кулик, архітектор Володимир Блюсюк, поет світлої пам’яті Микола Петренко, твори, спогади яких вміщені у ювілейному виданні. Свої вірші і листи літстудійцям присвячував Іван Гнатюк. Не минали просвітянської вітальні гості з-за кордону – світлої пам’яті Володимир Луців, співак, меценат з Англії, лондонець Левко Тимошук – громадський діяч з українського тамтешнього товариства, добродійник-організатор благодійного концерту для збору коштів на спорудження Народного Дому в Кременці, письменниця Люба Василів-Базюк, просвітянка-меценатка Анна Троян з Канади. Їм затишно і цікаво в оформленому просвітянами музеї, де на чільному місці артефакти та матеріали з історії Кременеччини, життєпис видатних людей краю, борців за волю і незалежність України.

Нині його експозиція поповнюється відомостями про відважних захисників батьківщини, які воюють з російськими загарбниками на Донбасі. Щоразу подарунками гостей та меценатів поповнюється фонд бібліотеки осередку. Просвітянська вітальня збирає до спілкування місцеву інтелігенцію, студентів, ветеранів визвольних змагань, молодих українських воїнів, волонтерів і членів їхніх родин. Просвітяни мають своїм обов’язком доглядати забуті могили відомих місцевих краєзнавців, етнографа Олександра Вітенка, учасниці руху національного спротиву Оленки Котович,

колишньої просвітянки Зінаїди Дікаревої, представників шанованих родин Кремінярівських та Кавунів. У переліку добрих справ – проведення державних свят, краєзнавчих конференцій, меморіально-пошукова робота в місті і в селах району, видання книг, довідкових матеріалів. Окремої розповіді заслуговує організація літнього дитячого табору “Лісова школа на Вірлі”. Гордістю Лілії Адамівни стала відредагована, підготовлена нею до друку історична повість у п’яти частинах Сергія Даушкова “Було колись”, ілюстрації до якої створили Юлія Янчук-Тарнобір та Петро Кулик.

Тепер центром її уваги став майбутній Народний Дім “Просвіта”. Землю під будівництво виділила міська рада, проектно-кошторисну документацію подарував архітектор Володимир Блюсюк. Оміряний проект мобілізує навколо себе людей діяльних і зацікавлених взяти участь у справах патріотичних і корисних для громади. Вони впевнені, що новобудова буде окрасою Кременця, центром-світлом, який єднати людей різних поколінь для служіння рідному народові, для утвердження вільної і сильної України. Вірою, в ньому будуть звучати наші імена, наші твори і завжди юний “Ломикамін” цвісти-ме рясним квітом, здатним ламати каміння зла, брехні, байдужості і кривди.

Закінчення. Початок на стор. 1

Завдяки зусиллям видатних громадських діячів-державотворців Симона Петлюри, письменника Василя Короліва-Старого, мецената Євгена Чикаленка, академіка Миколи Біляшівського, науковця Володимира Різниченка та участі багатьох інших добродіїв у 1917–1925 роках сформовано концептуальні засади діяльності Шевченківського заповідника. Саме на їх базі Рада Народних Комісарів УСРР 20 серпня 1925 року постановила “Оголосити територію могили Т. Г. Шевченка коло міста Канева, загальною площею в 4 десятини, за державний заповідник”. З того часу Заповідник у процесі свого становлення неодноразово змінював назву і підпорядкування.

У результаті напруженої боротьби проти намагання союзного Міненерго розширити промислову базу за рахунок зон охорони заповідника, постановою № 287 від 21 листопада 1989 року на базі Канівського державного ордена Дружби народів музею-заповідника Тараса Шевченка “з метою дбайливого збереження шевченківських меморіальних місць і навколишнього природного середовища в м. Каневі”, було створено Шевченківський національний заповідник.

Наразі до складу Заповідника входять пам'ятки історії, архітектури, мистецтва, археології та природи, що становлять історичну і культурну цінність, органічно пов'язані з Шевченковою могилою в один меморіальний комплекс. Серед завдань — гідна репрезентація пам'яток, розширення території, археологічні дослідження та збереження неповторного краєвиду, що відкривається перед кожним прочанином з могили великого Кобзаря, — унікального довкілля, яке відповідає поетичному заповіту Шевченка, бути похованим “на Україні милій”.

Символізуючи Україну, оспівану Шевченком, видноколи Тарасової Гори маніфестують не лише історико-культурні, естетичні, а й моральні, етичні цінності. Адже Україна була для поета “семіосферою, системою осердечених значень. Її особливість така, що майже кожна річ <...> здатна бути символом цілого <...>”. Природно, що така гармонія, така краса стає омірним ідеалом, іконотасом душі”. Видноколи цього знакового місця зримо представляють емоційно заряджену могутню енергією семіотику природи — “ревуний” Дніпро, “лани широкополі”, “кручі”, гору-могилу: тут “природа не фон, а камертон музики душі, як і Дніпро — не просто могутня річка, а образ долі народної”.

У записках до книг вражень відвідувачів Шевченкової могили підкреслена і особиста причетність Кобзаря до Чернечої гори: “Чудові місця. Гори, Дніпро!.. Ми обходили всі ці місця і тому так розуміємо тебе, наш Тарасе. Розуміємо, чому благає ти хаточку у цьому раю, чому хотів, щоб Дніпро було видно не здалеку, щоб він був біля порогу... Студенти КДУ” (25.07.1964).

Вся 160-річна історія Шевченкової могили — це безперервна історія захисту від забудови і промислової експансії описаних Тарасом Шевченком націєтворчих ландшафтів.

Проблеми збереження Тарасового обрію або... «І знову лівий берег!»

Про мальовничі видноколи Тарасової Гори дбали ще на початку 20 ст. видатні діячі української історії та культури, глибоко розуміючи необхідність їх збереження та надання заповідного статусу.

Відповідальна естафета була підтримана багатьма патріотами. Завжди цікавився розвитком Шевченківського національного заповідника у гармонійному поєднанні з Каневом, допомагав у вирішенні нагальних проблем Борис Олійник — поет і громадський діяч, Герой України, голова Українського фонду культури, Почесний громадянин Канева. Він, разом з іншими інтелектуалами світу, по суті, зупинили будівництво промвузла в Каневі, що загрожувало усипальниці Тараса Шевченка, опублікувавши в 1988 році статтю “Чи відають, що творять?” на захист Тарасової гори та довкілля, яку підтримала не лише Україна. Своє обурення люди висловлювали на сторінках Книги народного протесту, яка зберігається на Тарасовій горі: “Геть руки від усипальниці Тараса!”, “Як ми можемо допустити промислових яничарів на ці святі береги нашої пам'яті!...”.

У науковому архіві Заповідника зберігаються відповіді на анкету “За збереження святих місць” дописувачів з усіх областей країни з підтримкою позиції заповідника, Українського фонду культури та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, висловленої, зокрема, у відкритому листі до голови Ради Міністрів УРСР. В цьому зверненні підкреслено протиріччя трьох постанов Ради Міністрів УРСР щодо Канева: “Про створення Шевченківського національного заповідника в м. Каневі” від 21.11.1989, “Про створення ландшафтного державного заказника “Тарасів обрій” (18.01.1990) і “Про заходи, спрямовані на розвиток соціально-культурної сфери м. Канева та Канівського району в 1990–2000 роках” (26.01.1990), в останній із яких завдання “заборонити промислове будівництво на лівому березі Дніпра в районі м. Канева” (п. 5) поєднано з наміром спорудити на тому ж березі Дніпра виробничий корпус “для розміщення цехів об'єднання “Закардоненергобуд”. Того разу промислову експансію завдяки небайдужим людям з України й зарубіжжя вдалося зупинити на державному рівні (розпорядженням Ради Міністрів УРСР №193-р від 05.05.1990).

Проте наступ на святиню не припиняється. 28 вересня 2000 року, на зустрічі з колективом заповідника, представники Канівської міської ради фактично лобювали інтереси промисловців, закріплені рішенням сесії міськради, переконуючи в доцільності розташування в зоні охоронюваного ландшафту Заповідника філії алюмінієвого заводу СП “Інтерсплав”, елеватора, заводу силікатної цегли. Відбулися громадські слухання і щодо доцільності розміщення терміналу ТОВ СП “Нібулон” (2010 р.), спорудження підприємства ПрАТ “Миронівська птахофабрика” — звірогосподарства на території Яблунівської сільради, — поряд

з Каневом, могилою Шевченка (2013 р.).

З 80-х років минулого століття не вщухають баталії навколо будівництва Канівської ГАЕС на землях, пов'язаних із тисячолітньою історією української нації (на це звертали увагу учасники експертно-громадської дискусії “ГАЕС на Канівщині — куди йдемо?”, що проходила на Тарасовій горі 17.07.2015, на науково-практичній конференції “Канівські гори. Трахтемирів. Бучак. Як зберегти культурні та природні пам'ятки національного значення”, Тарасова Гора, 20 вересня 2019 р.), підтримуючи й ініціативу громадськості щодо створення на території Канівщини Середньодніпровського національного природного парку.

Реальну небезпеку для довкілля меморіалу Тараса Шевченка та Канівського Подніпров'я містять у собі і зміни до Генерального плану міста Канева (2017), яким фактично узаконено майбутнє масштабне промислове будівництво всупереч цілій низці рішень уряду щодо перенесення лівобережної промзони та рекультивації цих земель. На жаль, з'являються й нові проекти. Наприклад, в останні роки йде мова про спорудження тут величезних сонячних електростанцій, існує також загроза приватизації лісів, інших територій, а також житлової забудови. Численні птахофабрики використовують для промислових потреб артезіанські свердловини, завдають шкоди довкіллю, відлякуючи туристів викидами в атмосферу, забруднюють річки об'єкти МХП (“Наша Ряба”).

Однією зі спроб знищення берегової лінії Дніпра є й так звана “проектна ідея променад-парку вздовж вул. Т. Г. Шевченка у м. Канів”. Підходять до самого берега, проглядаються з соломих туристичних маршрутів новозбудовані незграбні і потворні двоповерхові споруди на території “Човнової станції”. Вони спотворюють панораму Дніпра, обмежують огляд історичної частини міста, перекривають унікальний природний ландшафт лівобережжя.

Як було підкреслено на виїзному засіданні Комітету Верховної Ради України, що відбулося в Каневі 11 листопада 2009 р., “проти нас працюють системно... йде атака на Канів — одну з опорних вузлових величин нашого національного ідентету... на основні, опорні величини нації. Тому й ми повинні працювати системно <...>. І передовсім треба, звичайно ж, зробити охоронні бар'єри, тобто якомога скоріше опоясати Канів землями, які повинні бути відведені до заповідника”.

На необхідності вирішення цих дійсно національного значення питань Заповідник наголошував в багатьох зверненнях, зокрема, до вищих і місцевих органів влади, пам'яткоохоронних та природоохоронних інституцій, фахівців, причетних до формування образу Канева як репрезентанта національної святині, міста з правічною історією та туристичними перспективами.

На меті — поширити заповідність на всю територію, яка від-

кривається з Тарасової Гори: від акваторії Дніпра до обрію, а також всі визначні місця Канівщини, пов'язані з ім'ям та творчістю Тараса Шевченка.

Окрім того, Постановою Верховної Ради України №1326-VII від 05.06.14, затвердженою Указом Президента України №580/2015 від 13.10.2015, “Про рекомендації парламентських слухань на тему “Тарас Шевченко як постать світового значення (до 200-річчя від дня народження)”, серед інших завдань, спрямованих на збереження історико-культурної спадщини, передбачено занесення могили Тараса Шевченка і Шевченківського національного заповідника у м. Каневі до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО як об'єкта, що перебуває у Попередньому списку об'єктів Світової спадщини.

Захисники пам'яток історії, культури і природи, науковці впродовж багатьох років чинять спротив будь-яким спробам загрози довкіллю Тарасової Гори, відстоювали зокрема і розширення заказника “Тарасів обрій” (площею 405 га). У 2019 році Указом Президента України №139/2019 “З метою збереження та відтворення цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів, генофонду рослинного і тваринного світу, збереження у природному стані окремих унікальних природних утворень” було змінено його межі шляхом включення до його території 311 гектарів земель державної власності, і сьогодні площа заказника “Тарасів обрій” становить 716 га.

Ці заходи суголосні з записами до книг вражень, у яких дописувачі надають довкіллю — унікальному сакральному простору, що відображає пошуки світорозуміння і осягнення себе у світі — глибинних сенсів, пов'язаних із національним самоусвідомленням: “Гарну обрав собі домовину, рідний батьку вкраїнської землі! “Лани широкополі, і Дніпро, і кручі”... Якесь таємниче невідана сила з'явилася в моїх грудях, але того почуття я не міг висловити. Гайдамаки, Запорізька Січ, і воля розливалась по всій Україні, в моїх мріях — постаті гетьманів... Кріпко вірю в національне відродження. 26.06.1914, с. Пархомівка на Харківщині. К. Даниленко”. “Якесь тут блаженство, якийсь рай земний. Я буду всім радити, хто лічить себе справжнім українцем, то повинен неодмінно відвідати могилу нашого рідного Батька України. М. Цюва” (23.05.1918).

“Сюди входили, як у святиню. Здається, сама земля говорить голо-сом нашого Тараса. Учителі з Тернопільщини” (17.07.1964). Гості Тарасової гори не лише фіксують свої відчуття, а й осмислюють їх джерела: “Ці чудові святі місця випромінюють щире українське тепло, — пише І. Горак зі Львова. — Гей українського народу Тарас Шевченко не тільки відчував цю силу, — він своїм перебуванням на цих горах зарядив їх надзвичайно позитивною енергією навіки. Я вірю, що національна свідомість українців зростатиме завдяки цій енергії” (09.07.2000).

Пам'яткоохоронна та природоохоронна позиція заповідника щодо захисту довкілля базується також на положенні Європейської ландшафтної конвенції стосовно важливої суспільної ролі ландшафту в культурній, екологічній, природоохоронній та соціальній сферах, відповідає вимогам законів України, зокрема, “Про охорону культурної спадщини” та “Про природно-заповідний фонд України”. Адже проблема збереження навколишнього середовища заповідних територій Канівщини, зокрема, видноколів Тарасової Гори, має не лише екологічні, а й історико-культурні, духовні, національні аспекти, тому важливо використати всі чинники, щоб законодавчо захистити довкілля Шевченківського меморіалу.

І ось — нова загроза. На лівобережжі, в охоронних зонах Шевченківського національного заповідника, 22 гектари сінокосів і пасовищ планується перетворити у промисловий кар'єр з видобутку піску — це не лише спотворить краєвиди, що відкриваються з оглядового майданчика Тарасової гори, а й повністю знищить природні лучні екосистеми заплави Дніпра.

Сподіваємось, що до майбутнього Тарасових видноколів залишаться небайдужими, перш за все, депутати і громада новоствореної Ліпнявської об'єднаної територіальної громади, на землях якої заплановане будівництво.

Надія знову на свідомих українців, для яких місце останнього спочинку Кобзаря не черговий комерційний проект, — а справді свята земля, місце сили нації — до них звертаємось за допомогою і підтримкою.

Бо саме український народ, як сказав Дмитро Павличко, “...є та сила, яка збереже Святиню”.

Віта ДЗИМА,
Микола ЧОРНИЙ,
Лариса МИКОЛЕНКО

Продовження. Початок на стор. 1

“Котра з цих двох дівчат моя мати?”

Канада, провінція Манітоба, околиця Вайта при американсько-канадському кордоні. Понад сто років тому була заселена першими українськими переселенцями із Західної України. 1906 року поселення отримало назву Шевченко. Пізніше, коли сюди переселилося більше німців, околицю перейменували на Вайту, але назву школи, яка первинно теж називалася Шевченкова, залишили. І дотепер вона офіційно, в державних документах, називається Shevchenko School.

Сюди я прибув із цікавою супровідницею, яка упродовж того тривалого наукового стажування відкривала мені Українську Канаду. Це народжена в цьому поселенні 1926 року від батьків-переселенців із Тернопілля Анна Фігус-Ралько — перша жінка-президент видавничої спілки “Тризуб” у Вінніпезі, відома українська громадська діячка в Канаді.

Після відвідання школи заходимо на гостину до господаря дому, який півдня показував нам успадковану від батька кільканадцять-гектарну ферму, — до просторої світлиці двоповерхового будинку.

Не міг не зауважити головного, що відразу кинулося у вічі, як переступив той поріг: уквітчаний рушником збільшений портрет на стіні двох юних красунь. Судячи зі стилю вишиваних стріб — буковинки.

Господар дому пан Омелян, якому тоді було за вісімдесят, ніби перехоплює мій погляд і тихо починає діалог:

— Йой, таки гарні дівчата?

— Авжеж.

— Віддав би все своє нажите добро, якби хтось сказав мені, котра з них моя мати.

— Як? — приголомшено запитую. — Ви не знаєте своєї матері?

— Ні. І тепер вже ніколи не взнаю, — відповів скрушно і з похилою головою вмовився навпроти на дивані.

То була довга і вочевидь приголомшлива сповідь. Тут лиш — головні фрагменти з неї.

...У кораблі, що стало перевозив за один рейс від тоді німецького Гданська до канадського Галіфаксу до трста душ переселенців із різних країн Європи, зазналися і встигли покохати одне одного двоє молодих людей: він — із Галичини, вона — з Буковини. По облаштуванню їхніх родин у Манітобі вони й одружилися.

Поселилася молода сім'я на шойно отриманому віддаленому відрізу своєї нової посілости в бурдєї — типовій для піонерів-переселенців напівземлянці, накритій уперемішку хмизом і листям. Молодий чоловік щодня зранку ішов пішки за 18 кілометрів до першого пункту вирубки лісу, а ввечері пізно поспішав додому. Дружина була вагітною.

Того фатального дня через буревій і снігові заметії додому добрався лиш під ранок. Але... Закляк на порозі. У закривавленій постелі застав ще тепле, але вже неживе тіло дружини та малесеньке, шойно народжене створіння з невідіраною від матері пуповиною, яке плакало ледь чутним голосом...

Хлопчик (а ним і був мій співбесідник) вижив. Батько незабаром одружився вдруге. Може, тому тому матері ніколи не зачіпав у розмові із сином. Певне, хотів, щоб такою стала йому мачуха. З тим з'явилися в хаті інші діти.

Батько відважився на ту розмову лиш за кілька хвилин до його

Обличчя з фотографії на стіні Долі людські очима студентів-журналістів КНУКІМу

го смерті. Попросив сина швиденько скочити на горище та знайти одну стару фотографію, привезену ще зі “старого краю”. “Там, — ледь чутно видавив, — дві дівчини, дві рідні сестри... Одна з них — твоя справжня мати...”

Руки тремтіли... Серце немилосердно калатало. Дихати ставало важче...

Знайшов. Чимдуж до батька. Не встиг... Батько вже заснув навіки, забравши з собою головне — запізнілу правду про матір свого старшого сина...

Ще в кілька сторінок можна вмістити історію пошуку слідів матеріної сестри. Як роками чекав дозволу від радянських властей відвідати українську Вижницю. Як довідався там, що котрася із тих сестер опинилася в Бразилії. Як літав до Буенос-Айреса і знайшов сліди тітки. Але знову запізніло: вона жила бездітною і вже десять літ як померла...

Мертва тиша в світлиці тривала довго.

Тоді чути тихий голос співбесідника. Він ніби каже про себе:

— Щоразу, коли заходжу в хату, чути голос моєї матері, однієї з тих, хто на цій світлиці: “Сину мій, а ти знаєш, хто я, звідки я, чому тут? І чи знають, сину мій, твої діти мою мову?...”

“Головне, щоб ти залишилася живою”

Цю фразу часто повторювала моя бабуся, прикриваючи мене своїм тілом під час нових обстрілів. Вони часто сипалися над нашим селом, яке у 2014 році опинилося на новоутвореному кордоні між Україною та окупованою російськими найманцями частиною моєї рідної Донеччини. Тоді мені було 12 років. Від початку війни, опинившись на лінії розмежування, наша сім'я ховалася в багатьох місцях, де були родичі.

Одного разу, повернувшись до болю рідного, але вже незнайомого села, ми з батьками побачили, що нашого дому більше немає. На вщент згорілому обійсті застали живим лише улюбленого песика...

Моя бабуся Лідія Бела

Ми переїхали до бабусі. Поки батьки будували дім, я весь час проводила з нею. Бабуся вчила мене всьому: і шкільному матеріалу, і болісним урокам життя. Пам'ятаю, як я тулилася до неї, коли починалися обстріли десь за кілька кілометрів. Бабуся тихо переконувала, що це далеко і боятись нічого, що треба бути, як вона, — сміливою.

Доля у моєї бабусі — Лідії Беллої (Соловйової) — незвичайна.

Народилася у 1946 році. Її дитинство випало на післявоєнну розруху і голод 1947-го. Те саме пережила у 20-30-х роках її мати

Надія Соловйова (Русакова), яка з'явилася на світ у 1916 році і пережила дві світові війни. На її долю випало годувати і виховувати дев'ятьох дітей самотужки, бо чоловік пішов з родини, коли діти були малими. Лідії було всього чотири роки. Вже дорослою вона зустрілася з тим, хто кинув її і ще восьмеро братиків і сестричок напризволяще, не переймаючись, виживуть вони чи ні. Бабуся вигнала його зі словами: “У мене немає батька”. То була доросла відповідь за біль, який вона бачила в очах зрадженої матері, за розбите серце, яке прагнуло кращого життя у повноцінній щасливій сім'ї.

Лідія росла в бідності, часто не мали що їсти. Взуття діти носили по черзі. На вулиці їх називали байстрюками. Але дівчинка виявилася надзвичайно розумною та сміливою. Найкраще навчалася в школі, намагалася допомагати всім, хто того потребував. Закінчивши школу і вступивши до технікуму, вона познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком — Миколою Белим, вони створили хорошу сім'ю, народили трьох прекрасних синів.

Проте щасливе життя обірвалося 2003-го. Саме у рік мого народження вона поховала свого чоловіка, який раптово помер через серцевий напад. Через чотири роки померла її смілива мати, проживши майже 92 роки.

У ранньому дитинстві ми з бабусею не дуже ладнали. Напевно, були занадто схожі, гордовиті, вперті, борчині за свою правоту, які не могли відступитися від своєї думки та рішення. Я рідко приходила до неї в гості. Бабуся тепер каже, що вже й втратила надію, що колись ми станемо подругами. Гірко зізнаватися, але саме війна зблизила нас.

Я зрозуміла, що мені надзвичайно пощастило з бабусею. Вона стала для мене символом наполегливості, гордості та самоповаги. Навчила мене обстоювати свою правоту. “У житті, — часто повторює бабуся, — найголовніша ти сама, і ніхто не дійде до твоєї мети замість тебе”.

Анна Бела,

с. Карлівка, Донецька область

Молоді кучері в крові Майдану

Надворі мороз, 18 лютого 2014 року.

Для когось це звичайний вівторок, а для когось — останній день життя. Хтось сидить перед телевізором і спостерігає за подіями на головній площі країни, а хтось там... у пеклі... Складає бруківку, несе пораненого чи вбитого героя-майданівця, оббиваючи чоловічі долоні чи жіночі пальці, бо побратима потрібно витягнути з-під куль. Ніхто не зважає на біль, на стерті до крові коліна, болять лише серце, яке розривається за долю України. 3-поміж таких — Роман.

Так звали студента Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, який вивчав філософію, любив бути в центрі подій, а найбільше любив Україну.

Роман Гурик народився 2 жовтня 1994 року в родині бандерівців і патріотів. У генетичному коді Романа вже було закладено, що він боротиметься за Батьківщину: його прадід та два прадідові брати воювали в УПА і загинули у 19 та 20 ро-

Роман Гурик, Герой Небесної Сотні

ків від рук московських загарбників. Із родини Гуриків Роман став шостим, хто загинув за Україну.

Отже, історія студента Ромка. Він поспішає, запізнюється на пару, бо любить поспати. Але попри це, встигає озирнутися навколо, бо любить “бабине літо”. Він будує плани на майбутнє, “кайфує” від життя, гуляє в парку з коханою, часом іде “на пиво” з друзями. Малює в уяві європейську державу своєї мрії, яка ось-ось має підписати угоду про асоціацію з ЄС.

Ромка був своїм хлопцем, фарбував волосся в зелений колір, мав тунелі у вухах, ходив на дискотеки з друзями. Незважаючи на юнацькі тусовки, хотів створити щось значуще, стати капітаном далекого плавання або актором. Мріяв винайти вічний двигун, багато читав і думав про всесвіт...

У щоденниках Романа знайшли його філософські роздуми. Батьки були вражені, що в 17-18 років можна таке обдумувати: “Всесвіт не є безкінечним, просто ми не можемо знайти кінця”... Він народився, щоб своїм інтелектом творити нову історію України. На жаль, він віддав їй своє героїчне життя.

...Поки хлопець сидить на парі, уряд Азарова повідомляє про відмову підписувати Угоду про асоціацію з ЄС. 21 листопада — початок мирних протестів на Майдані. Далі — побиття студентів. Мамі він скаже: “Не можна так — усі хлопці будуть на Майдані, а я залишусь? Скажу, що мама не пускає?! Це взагалі смішно!”

На Майдан він їздив чотири рази, останній став фатальним для 19-річного юнака з твердим характером і серцем справнього українця. Останній допис на сторінці в соціальній мережі Романа: “Зараз або ніколи. Всі на Грушевського, на смерть”.

20 лютого Роман вирушає у найгарячішу точку протистояння, але його зупиняє ворожа снайперська куля, яка потрапляє в скроню. Тіло Романа падає на скривавлену землю, але він ще дихає! Його кладуть на носилки, сильна кровотеча... “Все, що змогли зробити, — це заткнути рулончиком бинта отвір від кулі... У тих умовах було нереально його врятувати”, — сказала волонтерка, яка першою опинилася біля Ромчика.

На честь Романа назвуть його рідну школу, вулицю, йому присвоять звання “Герой України” (посмертно).

Нехай сьогодні кожен задумається, чи не підводить він Рому Гурика, який безстрашно йшов під кулі — за Україну та кожного з нас. Дякуємо, Романе!

Ігор Салюк,
м. Івано-Франківськ

Дві тернисті долі, як красивий вінок

Мій прадідусь Володимир народився далеко за океаном — у канадському Монреалі 12 серпня 1912 року. Переселені з України, його батьки прожили на чужині лише два роки, не прижилися і повернулися додому. Але вдома стало ще гірше, адже розпочалася Перша світова війна. Батька прадідуся одразу забрали до австро-угорського війська, що мало захищати Галичину від ненаситних російських окупантів.

Саме в ту тяжку пору дворічний Володимир стає сиротою: батько на війні, мати залишає дитя напризволяще добрим сусідям, а сама йде шукати кращої долі.

До школи хлопчик не пішов. З чотирьох років його садовили на коня і відправляли пасти корів. А коли виповнилося сім, відправили вчитися на пічника. У 12 він міг самостійно класти печі та каміни у людей. Їздив навіть у сусідні країни, бо був затребуваний. Окрім платні, йому давали першу випічку хліба. Але ці гостинці він не забирав собі, а роздавав бідним родинам, тому в місті його шанували.

У 40 літ переїхав жити в Коломию, ще парубкував. У сусідньому селі познайомився з дівчиною, одружився і прожив з нею до кінця своїх днів. А про рідних батьків жодної звістки так і не отримав.

Прадідусь і прабабуся
Володимир і Марія Яремки

У прабабусі Марії до знайомства з Володимиром історія не менш карколомна. Вона народилася 6 липня 1925 року в Івано-Франківській області у невеликому селі Ценява. У шість років пішла в перший клас польської школи, у сім — знову в перший клас, тільки французької, оскільки сім'я емігрувала до Франції на заробітки. Маленькою дівчинкою вона працювала в полі на француза, пасла корів. Пригадую її слова: “Мені добре жилося у пана, була у нього як дочка. Щоразу, коли виходила в поле, він давав мені в мою дзюбеньку (по-галицьки — сумочка) декілька бріш (з французької — булочка) та розбавлене водою вино”.

Через декілька років вони з матір'ю повернулися до рідного дому, а батько залишався деякий час у Франції.

Почалася Друга світова війна. Прабабусю вивезли до Німеччини на примусові роботи. Там вона у 17 років зустріла першого чоловіка, невдовзі завагітніла. Довідалася про таку деталь: коли їх визволили американці й вони опинилися в американській зоні, молодь не дуже хотіла повертатися до СРСР. Адже розуміла, що там їх звинуватять у зраді Батьківщини та відправлять у Сибір. Чоловік запропонував емігрувати в Америку. Але вона не змогла залишити рідних, тому відмовилася. Так вони знову опинилися в підрадянській Україні.

Слова бабці: “Коли ми у 1945 році поверталися ешелонам додому, я по дорозі народила свого першого синопця та захворіла тифом. Тоді надіялася на одного Бога, бо ні лікаря, ні ліків у нас не було.

Продовження на стор. 8

Продовження. Початок на стор. 1, 7

Цілий місяць ми стояли в лісі на карантині. Переїхали кордон, мого чоловіка забрали у штрафний батальйон. Він же був зовсім молодий, воював смертником до кінця війни. На жаль, відтоді я зв'язок із ним втратила. Не знаю, чи він загинув, чи просто не захотів повернутися до мене...”

По приїзді в рідне село вона одразу пішла працювати в туберкульозну лікарню кухаркою. Страшні були часи, почався повоєнний голод. Прабабця вимушена була красти хоча б склянку молока для маленького сина, щоб той не помер з голоду.

Краєм лютував тиф. Одного ранку вона не прокинулася. Її вже хотіли поховати, але, на щастя, додому зайшла лікарка і з'ясувала, що прабабуся жива. Два тижні була в комі та завдяки, мабуть, Богу змогла прокинутися.

За якийсь час вона зустріла майбутню любов свого життя — прадідуся Володимира, який клав піч у лікарні, де вона працювала. Вони одружилися та переїхали жити до нього на Покуття, у писанкове місто Коломию, де через кілька років у них народилася дочка та декілька синів, один з яких — мій дідуся. Ось так дві долі поєдналися і витворили спільну, вже більш щасливу. Нині вони обоє на небесах, і я впевнена, що їм там добре разом.

Мене дивують люди, які кажуть, що колись жилося краще... Зараз нам, українцям, потрібно якомога частіше ділитися історіями, що болять. Тільки тоді ми зможемо побудувати щасливу країну.

Вікторія Ровенчук,
м. Коломия, Івано-Франківська область

Коли дитинство було доросле

Прабабуся Ганна — єдина жива жінка на найвищій кроні сімейного дерева, котра споглядає на нинішній рід крізь призму префіксу “пра”. Наша сім'я надзвичайно цінує цю мудру людину і не порушує традицій щороку приїжджати на Великдень до неї в гості. Болючі теми для прабабусі — голод і війна.

“Я народилася серед страху голодних людей, у листопаді 1932 року. Мій батько не повернувся з Другої світової...”

Влітку 1942 року до нашого двору хтось підійшов. Ми це зрозуміли, бо Барбоскін почав голосно гавкати. Мама подивилася на мене: “Ховайся так, щоб не знайшли! Хутчіш!”. Я була налякана, побачила старий кожух, закуталася у нього і полізла на піч. Не розуміла, що відбувається, тільки чула, як страшно кричала мама... Мене не знайшли. Отямилася у вагоні, в якому було сотні таких же дітей, як і я. Не розуміючи, що відбувається, шукала очима матір. Її ніде не було.

Моя прабабуся Ганна

Обличчя з фотографії на стіні Долі людські очима студентів-журналістів КНУКІМу

Василь Павлович
і Олена Василівна Іванишини

шиї. Якось малою запитала у бабусі: “А хто це на фото?”, а у відповідь: “Це батьки твого дідуся Миколи — прабабуся Олена Василівна і прадідуся Василь Павлович”.

Василь Павлович Іванишин народився в 1902 році, у родині звязних господарів, що шанували людську працю й Бога. Прадід мав брата Івана та сестер Ганну і Єлизавету.

Родинна оселя Іванишиних завжди була взірцем для односельчан: власна земля, садки, худоба. Тож не дивно, що в темні для українського селянства часи колективізації це господарство привернуло увагу влади. Усе, що надбали батько з матір'ю, було силоміць забрано і присвоєно “на благоустроєння колхоза”. Насправді ж це було знущання над простим людом, який власними силами здобував кожен крихту хліба.

Тоді радянська влада ледь не прямо заявила про намір винищити українське село, забираючи все до останнього зернята пшениці. “Виживали, як могли, — казала сумно бабуся Олена. — Люди пухли з голоду, загинули ховали на цвинтарі в глибокій ямі, без будь-якої почесності”. Це все бачив на власні очі мій прадід, який все-таки зміг врятувати родину від голодної смерті.

А далі була війна. Прадіду пощастило повернутися з фронту. Решту життя Василь Павлович присвятив служінню Богу. Помер прадідуся на Святвечір, 6 січня 1984 року, у 82 роки.

Василь Павлович Іванишин — горда постать мого роду. Я впевнена, що він спостерігає за мною з-за небокраю та радіє, що його спадщина не забута.

Софія Мельник,
с. Петропавлівська Боршагівка, Київська область

“Співай, дитино, того б хотів твій батько”

Післявоєнні роки. Літо. Маруся колосала маленьку Ольгу в заквітчаному садку. Вона все ще з надією чекала свого коханого Петра з фронту...

Після визволення Буковини від німців його взяли до радянського війська. Прощаючись, чоловік пообіцяв повернутися живим навчи-

Бабуся Ольга Крот

ти їхню донечку співати пісні, які в дитинстві йому співав батько. Навіть у хвилини смутку Марія вірила в повернення і не втрачала надії на зустріч із Петром.

Чекала довго... Однак отримала звістку про смерть солдата. Залишилася Марія вдовою з маленькою донькою.

Минали гіркі роки. Ольга Крот росла та розпитувала про батька, яким він був, що любив. Мати говорила одне: “Співай, дитино, того б хотів твій батько”. Так і привила Марія Ользі любов до пісень і творчості.

Жили вони затишно, та лихо знову постукало у вікно. Мати тяжко захворіла, страждала і померла на світанку весняного дня. Назавжди в серці Ольги закарбувалася ранкова прохолодна роса того дня, яскраві, але ще не гарячі сонячні промені, спів птахів.

Залишилася Оля сама самотою у 16 років. Скорбота за матір'ю та батьком виливалася у творчість. Щоб якось розважити серце, Ольга виходила в садок, де матір колосала її малою, та співала пісні, які сама ж вигадувала.

Одного дня в садку вона побачила молодого парубка. Він не раз чув її спів, але не наважувався підійти. Прекрасний голос завоював хлопця, і він закохався. Незабаром вони одружилися. Наскільки щасливою була їхня доля, знають лише Ольжині пісні...

Ольга Матейчук,
м. Вижниця, Чернівецька область

Позбутися порцелянової ляльки

Що може бути кращим за підліткове життя? Це той період, коли ти допізна гуляєш із друзями, веселишся, подорожуєш і мрієш про світле майбутнє. Однак колобіг щасливих подій перервався у моєї подруги, коли в життя підступно увірвалася хвороба.

“Літо... Я так довго його чекала, а воно промайнуло швидко і безрадісно. Саме так минають канікули, коли до тебе “стукне” анорексія, підступна хвороба, при якій людина відмовляється їсти”. На розлади харчової поведінки страждає кілька відсотків людей. Саша увійшла в ці страшні відсотки. Із життєрадісної дівчинки-відмінниці вона перетворилася на свою худорляву подобу, і все через нестримне бажання стати кращою своєю версією.

Випуск у 9 класі став випробуванням для Олександри: іспити давалися нервово, випускний танець був виснажливим, а свято — обмеженим порожньою тарілкою... Батьки завжди підтримували доньку, але тепер не могли дивитися, як вона згасає. Організували для неї морський відпочинок, але, на жаль, це не допомогло — Саша лише втрачала кілограми. Коли вони опустилися до позначки 34, батьки вдалися до надзвичайних заходів. І от завжди усміхнена дівчинка опиняється у психіатричній лікарні, ізольована на невідомий термін.

“Коли я пишу ці слова, щось у мені перевертається, і я розумію: де я, хто я і як я себе до цього довела. Часто я замислююся, що все могло бути інакше, якби на морі я почала їсти. Якби...” Світ перевертається, коли потрапляєш до психіатричного відділення, де здорова від народження дитина спостерігає за стражданнями дітей, яких все життя мучить хвороба...

Моя подруга Олександра

Крок за кроком, кілограм за кілограмом, Саша йшла до одужання. Молитви були почуті. Вона влячна всім, хто її підтримував і молився, а понад усе — найріднішій людині, мамі.

За три місяці лікування моя подруга пройшла неймовірну школу життя, яка навчила її боротися, навіть тоді, коли це здавалося неможливим. Вона вчиться сприймати себе справжньою і більше не створює із себе порцелянової ляльки. Вона мріє не про ідеальний вигляд, а про допомогу іншим.

Нині вісімнадцятирічна Олександра навчається на психолога, консультує дітей, хворих на анорексію, і працює над авторською книгою, якою хоче донести, що анорексія — не просто відмова від їжі, а складне захворювання.

Саша для мене — приклад того, що кожен момент нашого життя — безцінний. Не має значення, ким ти був раніше, важливий шлях, який ти обереш далі. Необхідно усвідомити, що навіть найгірший досвід може допомогти тобі віднайти своє покликання.

Дар'я Семененко,
м. Київ

Із родини голод забрав пістьох

Ця історія починається в роки Голодомору 1932–1933 рр., у селі Залужани, і стосується моєї прабабусі Павліни Косак, якій тоді було сім років.

Жила собі працелюбна багатодітна родина: мала аж 12 дітей — шість хлопчиків і шість дівчаток. Мала багато землі, худоби. Усі в родині були працелюбними. Але одного дня господарство розкуркулили.

Колись своя земля стала колгоспним полем, туди й бігали діти за колосками. Присідали, щоб їх не бачили, швидко розтирали колосочки у долонях і сухим їли. Від цього часто нестерпно боліли животи.

Якось після жнив поїхали всією сім'єю далеко за кропивою. Привезли цілий віз, який на ніч залишили у дворі та й поснули, зму-

Моя прабабуся Павліна Косак

чені дорогою. На ранок усіх охопив відчай: віз був порожній. Сусіди, які теж помирали з голоду, за ніч розікрали всю привезену кропиву.

Діти стали помирати один за одним. Тим, хто залишався жити, мама щоразу говорила: “Ваша сестричка (чи братик) іде в рай”.

Ще була історія зі свіжоспеченими булочками. Мама, витягнувши їх із печі, наказала дітям не брати до рук, поки булочки не випустять спеку. Але одна дитина, втрачаючи від голоду свідомість, вхопила одну й за мить проковтнула. Померла дівчинка уві сні під ранок в обіймах старшої сестрички Марійки. Вона вмирала від голоду, але померла від їжі.

Із колись великої щасливої сім’ї залишилися половина дітей — три хлопчики та три дівчинки.

Від щоденного горя мама моєї прабабусі тяжко захворіла. Раз під вечір вона зрозуміла, що помирає. Зібралася духом, помолилася, розчесала коси, зібрала своїх дітей і сказала: “Діти, на жаль, я покину вас. Я йду до раю, де ваші сестрички і братики”. Попрощалася. Настав ранок, який і забрав її. А незабаром помер батько. Діти, які пройшли через земне пекло, опинилися в дитячому будинку.

Дізнавшись історію своїх рідних, з поваги та співчуття до їхнього минулого, щороку 1 листопада я їжджу на їхні могили. Молюся за них і ставлю свічку, щоб ніколи не забути...

Анастасія Гура,
м. Дрогобич, Львівська область

Макове поле

Історія Миколи починається в сім’ї Павла та Федори Трохимів. Проживали вони у невеликому селі Насташка, неподалік Білої Церкви.

1941 рік, ідуть пекельні бої по всій Україні. Градом силуються бомби, а в окопах сидять невинні душі, яких змусили йти один проти одного.

Мій дідусь Микола Трохимець

Якось в неділю через Насташку проходила німецька рота. Німці заходили до кожної хати, обчищали її та забирали в оstarбайтери молодих людей. Не оминули вони й обійстя Павла та Федори. Під прицілом гвинтівки окупанти вивели господаря та наказали чекати подальших команд. Чоловік розумів, що доля його — стати оstarбайтером. Павло думав про те, що станеться з його сім’єю, чи побачить він кохану дружину та малого сина ще раз. Нещасний батько попросив дозволу поцілувати рідних, але отримав прикладом по спині. Через декілька годин його забрали, та надія на повернення чоловіка в серці Федори не згасла.

Не всі німецькі солдати були скаженими псами. Ввечері до хати з підкресленою чемністю, розмовляючи ламаюю російською, попросилися четверо німців. Федора на свій страх і ризик впустила “гостей”, бо вибору не було. Побачивши злидні у сім’ї, німці розчулилися і наступного дня

принесли кілька хлібин, трохи шоколаду та німецького чаю.

Пекло почалося з поверненням “червоних”. Масові розстріли та звинувачення у зраді, на щастя, оминули малого Миколу та його родину. Променем світла стало повернення Павла. Та радість тривала недовго: нова влада — нові правила.

Повоєнний голод 1946-го змусив 6-річного Миколу разом із батьком нишком прокрадатися в поля, ризикуючи спіймати кулю, щоб зірвати хоча б жменю колосків. У малого тремтіли руки від страху...

Минули війна, голод і злидні. Микола — дорослий парубок, який вірить в ідеали партії, що обіцяє “щасливе майбутнє” для всіх і кожного. Після армії юнак одружується з односельчанкою Марією Бондаренко. Бог нагородив їх трьома прекрасними доньками, наймолодша з яких стала моєю матір’ю.

Чорною смугою долі став відхід у засвіти дружини Марії у 50 років.

Згодом чоловік зрозумів, що самому не виховати трьох доньок, тому взяв собі в дружини односельчанку Тетяну, яка розділила з ним все своє життя.

...Прийжджаючи на літніх канікулах до дідуся, я з радістю прокидався о шостій ранку. Разом ішли доглядати за худобою та городом. Потім, провівши в полі півдня, голодні та втомлені йшли до хати, де нас чекала бабуся Тетяна із ситним борщем.

Щоразу в пам’яті зринає макове поле надзвичайної краси. Одного суботнього дня приїхав Віктор — молодший брат дідуся Миколи. Разом ми відправились у те поле з двома вірними чотирілапими друзями на фотосесію. Світлини вийшли відмінними і тепер гріють мою душу.

Андрій Снаговський,
м. Біла Церква, Київська область

Троянди Глорія Дей

Юнака чекала з армії дівчина в Полтаві. Юначка, випускниця університету, зустрічалася з молодим футболістом у Києві.

І раптом ці двоє — солдат і випускниця — зустрілися. Просто одночасно вийшли з військової частини подивитися в місцевому кінотеатрі фільм “У моїй смерті прошу звинувачувати Клаву К.”. Вечірній кіносеанс був чи не єдиною розвагою в містечку.

А наступного дня були військові навчання, і та сама дівчина “на медичній передовій” травмувала ногу. І саме той хлопець знову випадково опинився поруч і відніс її до травмпункту.

Незабаром вони одружилися. Подаровані нареченим своїй обраній у день весілля троянди з незвичною назвою Глорія стали для них своєрідним талісманом. Упродовж багатьох років він незмінно дарував ці квіти на річницю весілля.

Час спливав, уже донька заміж вийшла. Народилася онучка і ста-

Павло і Катерина Глаголь, дідусь та бабуся

ла для дідуся маленькою зіронькою. Але щастя тривало недовго. Інсульт. І дружина знову поруч. Ліки, довга реабілітація, яка випала на річницю весілля. Не відійшовши від ліків, не маючи достатньо сил, він все-таки сідає за кермо авто й кудись їде. А за вікном дощ, як стіна.

Жінка хвилюється до безтями, хвилини здаються їй вічність. Аж ось знайомий звук двигуна, від якого серце наче зупинилося. Виходить її коханий із трояндами, мокрий до нитки, але щасливий.

До сім’ї знову повертається сонце. Донька вже доросла, онучка підрастає — ідилія.

Але сонце знову затуляють хмари. Другий інсульт — вже фатальний. Дуже важко було пережити втрату. Але на кожну річницю весілля жінка носить на могилу коханого троянди Глорія Дей. За життя він носив їй, а після смерті вона — йому.

Олеся Бредун,
м. Полтава

Цезар і Янко — українські куркулі

Витоки мого роду — з Польщі XIX століття. Польське повстання 1863—1864 років закінчилося поразкою повстанців. Кара російської влади була жорстокою: тисячі загинули в сутичках, близько тисячі страчено, близько тридцять тисяч засуджено до каторги чи заслано до Сибіру, ще тисячі відправилися в еміграцію.

Цезар Мілевський

Серед емігрантів були й мої прашури — дворяни, які брали активну участь у визвольному русі та були виселені на малородючі землі нинішнього Макарівського району Київської області. Тут, у складних умовах, потрібно було налагоджувати сільський побут.

Природа була фантастична: ліси, луки, свіже повітря, але бідні землі, не придатні до обробітку та вирощування врожаю, краляли серця переселенців. Сім’ї тоді були великі — щонайменше п’ятеро дітей, тому ледве зводили кінці з кінцями.

Мій прапрадід Янко Мілевський поселився на хуторі, вів одноосібне господарство. Працювали зранку до ночі всією сім’єю. На щастя, поруч був ліс, який годував дичиною, ягодами та грибами, у річках ловили рибу. Звикнувши до нових обставин, вони прожили до 1930 року.

1930-й став фатальним — почалася колективізація. Людей насильно зганяли в колгоспи, забирали все: землю, худобу, знаряддя праці, продукти й навіть посівне зерно. Населення опиралося, серед незадоволених був і мій прапрадід, який у розпачі заявив: “Краще я помру під парканом, а в колгосп не піду”. У результаті сім’я залишилася в ізоляції, без засобів до існування.

Та біда не приходить одна. Настав голод 1932-го. І без того скрутне становище сім’ї Мілевських перетворилося на жахіття. Навкруги помирали люди. Відійшов старий

Янко, слова виявилися пророчими — помер під тином. Сім’я в розпачі. Тоді мій прадід Цезар, як старший у сім’ї, вирішив поїхати до міста, де робітникам видавали продуктові картки. Взяв із собою малолітнього брата Антона. Подолавши різні перепони, вони опинилися в Ленінграді.

Щоб отримати продуктову картку і прогодувати себе з братом, Цезар був змушений збирати смолу в лісах за містом. Важка це робота: щоб добути відро смоли, потрібно надіратися багато дерев, зібрати її, а потім донести у відрах до діжок, що стояли на відстані кілометрів.

Молодість і жага до життя подолали все. Через кілька років вони повернулися додому. На щастя, мати із сестрами теж пережили ці скрутні часи.

Але доля готувала нові випробування. Усіх хуторян почали зганяти до одного села. Потрібно було розібрати хату та господарські будівлі, перевезти їх на нові землі. Так з’явилася нове село з красивою назвою Соболівка. Довелося йти в колгосп, бо іншого шляху не було. Люди тяжко працювали на колгоспних ланах, за що їм нараховувалися трудодні, “живих” грошей селяни не бачили.

Молодість Цезаря була такою ж важкою, як і у батька. Аж тут почалася війна. Цезар Янович пішов добровольцем на фронт, дійшов до Румунії. Раз надзгодна його снайперська куля, був комісований, повернувся додому інвалідом.

Рід продовжив мій дідусь Володимир, який більшу частину свого життя пропрацював на авіазаводі імені Антонова. Наша родина пишається тим, що у створенні літаків “Антей”, “Мрія” і “Руслан” є частинка праці і мого дідуся.

Дякую батькам за збереження старих світлин, які уможливили розповідь про карколомність і світлість доль моїх предків.

Кароліна Харитончук,
с. Соболівка, Київська область

Проїшли всі катки історії

Почну з прапрадіда Якова Удода. Він був людиною доброю й інтелігентною. І його доброта передалася кожному в нашій великій родині. Народився він у заможній сім’ї. Коли захотів одружитися, його вибір батьки не схвалили, тому що наречена була з бідних, “не мала статусу”. Та все ж Яків був непохитим і весілля відбулося.

Якову завжди було байдуже до статусу, грошей і влади — він жив по честі. Мав статки, велике господарство, проте не любив, коли його називали заможним і себе таким не вважав.

Страшні часи прийшли з розкуркуленням у 1930 році. Оскільки прапрадід чудово розумів, що влада не залишить сім’ю в спокої, він просто... зник. Ніхто не знав, що з ним трапилося, зате сім’я не чіпала.

Моя бабуся народилася у 1930 році, нині їй пішов 91-й. Вона пережила Голодомор, Другу світову війну, розпад СРСР...

Слухаю її історії, а в мене завжди сльози на очах. Тільки уявити: у хаті п’ятеро дітей, чим їх годувати?

Є багато історій про те, як у Голодомор 1932—1933 рр. люди їли комах, траву, навіть людей. Проте прабабуся Палажка знайшла кращий вихід — вона вимінювала прикраси і хрести з рубінами на буханець хліба.

7 липня 1941 року німці увійшли до Києва. Село Осокорки, в якому жили мої прабабуся та прадідуся разом із дітьми, також було захоплене німцями, проте тут було

Прадідуся Захар Якович Удод

відносно спокійно, ніхто особливо не знущався. У моїх рідних було гарне господарство, і німцям це подобалося. Вони найдалися доско-чу, а прадідуся казав, що іноді навіть пригощали німецьким шоколадом. А от поліцаї, які повинні були бути лояльними до селян, навпаки, знущалися над місцевими.

Прадід, Захар, якого всі любили, ледве врятувався від вивезення до Німеччини. Був дуже освіченим і роботящим, знав науки і досконало володів німецькою. Німці це побачили й хотіли відправити його до Німеччини, але прадід виявився розумнішим. Здогадавшись про їхній задум, він ошпарив собі руку і поклав на рану сіль, тамуючи пекельний біль. Щоразу, коли лікар мазав рану німецькою маззю, він знову прикладав сіль. Німці подумали, що в нього справді якась хвороба, і залишили в спокої.

Я — киянка в п’ятому поколінні, українка, народжена на Святвечір, Марія. Україна і родина у мене в серці.

Для зневірених і розчарованих нагадаю слова Ліни Костенко: “А ви думали, що Україна так просто. Україна — це супер. Україна — це ексклюзів. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй немає ціни”.

Марія Назаренко,
с. Осокорки біля Києва

Руками хмари розганяла

Коли до рук потрапляє її світлина, у мене починає бриніти сльоза, але я стримую себе. Ні, вона ніколи не хотіла бачити мене сумним. Вона була жовтогарячим соняхом, промінцем, що завжди зігрівав мою дитячу душу. Вона могла хмари руками розігнати, була для мене чарівницею. Заплющу очі, бачу її худеньку постать, на голові хустина, уквітчана яскравими узорами, спідниця довга, до землі. Штани вона не сприймала: “Хіба то жіноча одежа? Мені спідниця

Бабуся Галія

до серця, чи плаття гарне, цвітне — ото жіноча одіж”.

Бачу — сміється. Вона завжди усміхнена. Хоча вже сивина з-під хустки виглядає і на колись рум’яному обличчі простелили шия зморшки, але краса не згасла. Її краса — в моїх очах. Ось бачу, як бере в руки запашну хлібину, відчуваю, як смачно спекла її. Чую — кличе: “Ходи, ходи! Обідати пора!”.

Продовження на стор. 10

Продовження.
Початок на стор. 1, 7–9

Вона завше була гостинною. Її руки любили тісто, любили готувати, нарізати, пекти. Ніхто не виходив голодним із гостини. Говорили сусіди: “От Галя, от господиня! Такої по селу не знайти”. А я завжди порівнював її з героїнями Квітки-Основ’яненка: як та Маруся — і працювала, і гарна! Пригадую, розповідала, що лише хтось народиться, одностельці йдуть просити, щоб стала хрещеною. Каже: “Погоджувалась завше, бо від цього відмовлятися не можна, то від Бога!” Бабуся могла б працювати вчителькою, але оскільки була віруючою людиною, то їй заборонили вчителювати. “Ой тяжко було мені на серці, довелося все життя горбатитися на заводі, але людям я завше йшла на допомогу”.

Розплющую очі — нема бабусі, то все лише мої думки, спогади... Погляну на фото й ніжно усміхнусь, як вона, бувало. Ні, так, як вона, не усміхався ніхто.

Роман Сірук,
с. Глинська, Житомирська область

Присвячую йому свої перемоги

Верхня полиця шафи. Картонна коробка. Одна фотографія — сотні спогадів. Натрапивши на цю фотокартку, можна побачити шалене щастя в очах маленької дівчинки, бо поруч — рідна людина, опора, підтримка. Дідусь Микола Славський.

У думках спливає безліч моментів і всі — про дідуса. Я дивлюсь на фотографію і не можу повірити, наскільки детально пам’ятаю все, що відбувалося того дня.

Микола Славський (дідусь)

Зима була моєю улюбленою порою року. Щойно випадав перший сніг, я брала дідуса за руку зі словами: “Ходімо кататися на санчатах та грати в сніжки”. Він завжди відкладав усі справи, щоб провести час зі мною. І ця фотокартка зроблена в один із таких днів, коли ми, з червоними щокми та носами, стоїмо на морозі біля будинку. Навіть тепер, коли приходжу до бабусі в гості, перед очима постає саме ця картинка.

Бачите великий каптур, що закриває мені все обличчя? То дідусь надягав. Сам не застібнутий, але мені завжди надівав шапку, рукавички і навіть колготи з начосом. Кожні 15 хвилин питав, чи я не змерзла. Знімав мої рукавички, щоб перевірити, чи теплі руки. Якщо ж ні, огортав мої маленькі долоні своїми і ставало тепло. Коли поверталися додому, не роздягаючись, дідусь біг на кухню ставити чайник, заварював мені чай із лимоном, щоб я не захворіла.

Так, я пам’ятаю все, пов’язане з дідусем. Але водночас жалкую, що провела мало часу в його обіймах, нечасто підходила, щоб поцілувати і сказати, як я його люблю.

Зараз мені вісімнадцять, і я впевнена, що з небес він дивиться на мене — моя підтримка, опо-

Обличчя з фотографії на стіні Долі людські очима студентів-журналістів КНУКІМу

ра, мій дідусь. І кожен свою перемогу я присвячую йому, як колись він присвячував мені свій час, увагу, любов і своє життя.

Аліна Славська,
м. Бердянськ, Запорізька область

Досі сниться Афган

Переглядаючи сімейний архів, я помітила куточок фотографії, що була прихована. На світліні красувався мій дідусь — стрункий радянський солдат у військовій формі, а за його спиною виднілася прикордонна вишка. Мене це здивувало, адже я ніколи не чула розповідей про те, де він служив. Та й батьки уникали розповідей про це. Але я була настирливою, і фотографія таки “заговорила” до мене.

Юрій Сова

Виявляється, той юний солдат майже закінчував службу в одній із прикордонних радянських частин і вже збирався “на дембель”. Але за декілька днів до того взвод перенаправили в... Афганістан, на справжню війну.

Чому ж тоді цю сторінку з життя мій дідусь намагався приховати? Адже цим треба вихвалитися, показувати медалі, розповідати байки... Та не для Юрія Сова.

Щодня їхній табір обстрілювали. Вони ховалися в холодних землянках, постійно хворіючи то на дизентерію, то на гепатит. Окрім того, табір був замінований, виїжджали дозволялося лише на операції, а харчі їм привозили колони з Радянського Союзу, якщо пощастить і їх вдасться доставити.

Зі слів дідуса: “Спека вдень стоїть за 50 градусів, а у нас всього по пляшці води на момент висадки. З водою були великі проблеми на цій операції. У багатьох просто “дах їхав”. Хочеться пити, а нема ні краплини. Ще через добу нам стали скидати воду, заварену з верблюжою колючкою, — з гелікоптерів, у твердих поліетиленових пакетах. Пілоти, звичайно, скидали ці пакети способом записання гвинтокрила, сісти ж було ніде. З двох викинутих пакетів один розбивався. Збережену воду ділили порівну по фляжці. Всіх мучило єдине питання: чи привезуть воду завтра? На все інше було начхати, в тому числі на мінометні обстріли. Думали: якщо не від міни загинемо, то набагато швидше помremo від спраги. Обстріл міг початися в будь-яку хвилину”.

Ось так, ризикуючи своїм життям, під постійними обстрілами, Юрій Сова змушений був нести службу на нікому не потрібній війні, не на захисті кордонів нашої Батьківщини.

Він, як і десятки тисяч інших радянських солдатів, пішов воювати в іншу країну. А що вони там забули? Навіщо стільки молодих смертей?

Тоді все відбувалося під гаслами інтернаціонального обов’язку. Весь світ знав про війну, але радянська пропаганда вперто називала це “допомогою братньому народу Афганістану на прохання його законного уряду”.

Радянська влада ретельно приховувала інформацію, тому ми не знаємо ні реальної кількості загиблих, ні подробиць військових дій. Навіть нагороди вручалися за “успішні дії на тактичних навчаннях з бойовою стрільбою”. Імовірно, неоднозначне ставлення до війни є однією з причин, чому колишні афганці вкрай неохоче діляться спогадами.

Дідусь часто повторює фразу: “Не смерть страшна, а забуття”.

На тій страшній війні далеко від України полягли нізашо тисячі молодих українських чоловіків. Не вони обирали війну, але мусили виконувати безумні накази Москви. Та війна залишила в забутті багатьох нині живих її учасників. Але поруч — рідні люди, онуки, які не забудуть 15 лютого, в День виходу військ з Афганістану, привітати тих, хто вижив заради нас. А полеглих — пом’янути.

Анастасія Круглікова,
смт Велика Олександрівка,
Херсонська область

Дитинство під скиртою соломи

Мою прабабусю звали Любов Павлівна Цупко. Жила вона спочатку в селі Піски Баштанського району, а потім разом із батьками приїхали до Миколаєва.

Любонька, так ми її називали, пішла в 1-й клас до загальноосвітньої жіночої школи (тепер — Перша українська гімназія). У травні 1941-го вона закінчувала сьомий клас, ще не знаючи, що шкільна пора для неї закінчилася назавжди.

Бабуся розповідала моїй мамі: “Коли почалася війна, не всі люди розуміли, що коїться. Але згодом, коли прийшли фашисти, був жах. Ми постійно ховалися в льоху. То літаки ревіли над головами (аеродром знаходився поруч), то фашисти грабували, забирали все, що під руки потрапить”.

Дітей вдень переховували у скиртах соломи. Мама прабабусі Уліта наказувала, щоб діти не ворухилися. Часто повторювала: “Хоч би німці не здогадалися туди піти, там же ховалися діти”.

Кілька разів Любоньку забирали до розподільного пункту, куди звозили звідусіль майбутніх вільнонаймців для Німеччини. Тричі вдавалося звідти втекти. Вчетверте, щоб уникнути насильного вивезення, вирішила зробити собі шкоду — обсіпала руки вапном, що спричинило сильні опіки шкіри. Знала, що фашисти не любили таких — із ранами та інфекціями. Завжди кричали: “Інфекція, ін-

Любов Павлівна Цупко

фекція!”. Здавалося, на п’ятий раз відправки не уникнути. Але захворіла на малярію і знову не потрапила до вагонів, куди вантажили молодь у Німеччину. Інших відправляли до таборів смерті...

Так наша родина ховалася та захищала дітей від фашистів три роки. Батько бабусі Павло загинув у Німеччині, в Лейпцигу. Вона дуже хотіла знайти його могили, але в радянські часи це було майже неможливо.

На 9 травня бабуся завжди гірко плакала, особливо під пісню “День Перемоги”. А мамі моїй казала: “Слава Богу, ви не знаєте, що таке війна!”.

Валерія Вайнберг,
м. Миколаїв

Петро Грізний із бантом на голові

Похмурий погляд, широко розкинуті брови, темні, мов дві вуглики. Здається, він від народження такий: суворий, розсудливий, невблаганний.

У селі його поважали. У колгоспних гаражах, де після збору врожаю мирно відпочивали ЗІЛ і МАЗи, часто збиралися чоловіки, аби поговорити про своє й відпочити “під огірочок”. Така місцева традиція. Там завжди згадували Петра: мовляв, і жінка порядна, і хатина з городом, і двоє дітей гарних. Там же казали, що з нього був добрий солдат. Одне його “ану цить” змушувало замовкати цілу роту. Навіть досвідчені старшини боялися цього “циттяння”. Коли смолисті брови насуплювалися й розліталися в різні боки, усі одразу розуміли — буде пекло. За це його й прозвали Петром Грізним.

Мій дідусь
Петро Іванович М’якота

Та це для них він був Петро Грізний, а для мене завжди “дідусевич”, який фарбував лялькам нігті в рожевий колір, а потім стирав і перефарбовував у блакитний, бо так мені подобалося більше.

З ним було зовсім нестрашно летіти з височенної засніженої гірки, бо я точно знала, що мене вплимають. Петро Грізний дозволяв розсідувати своє чорнильне волосся гребінцем “маленька фея” і зав’язувати його червоним бантом. Усміхався й поправляв зачіску у відображенні невеликого люстерка.

Ніколи не сварив за мокрі рукавички, бо завжди носив у кишені свої сухі — спеціально для мене. Він зігрівав їх своєю долонею, а потім натягував одну велику рукавицю на дві мої маленькі долоньки.

Кажу про нього в минулому часі, бо 28 вересня 2005 року дідусь полетів за небокрай. Якби йому дано було обирати, коли відлітати, то ще жив би й жив, плекаючи нових онуків і правнуків. Його забрав дріт, чорний, як ті самі брови. Ним рухався безжалюсний

струм, який хтось забув вимкнути. Я бачила це своїми очима, як і вся наша велика родина. Тоді був передсвятковий вечір. І ми готувалися до святкового столу... А вишло — до поминального обіду.

Так скінчився мій останній “дитячий” вересень. Після нього я одразу подорослішала. І не тому, що горе змусило, а через те, що лише поряд із дідусем почувалася справді маленькою.

Дарія Гусак,
с. Яцьківка, Донецька область

Із болем у серці за все пережите

Учора повернулася від бабусі. Як завжди, заїхали з батьками на хвилю — привезти їй чогось смачненького та дізнатися, чи тепло в будинку. Так зрідка навідую її, а час невпинно спливає. Тетяні Василівні — 83. У порожньому будинку вона живе сама стільки ж років, скільки виповнилося мені, тобто 17.

Тетяна Василівна Коркішко

Бабуся народилася далекого 1938-го. Її дитинство припало на роки нещадної війни, що забрала тата. Родина залишилась без годувальника, а на плечі моєї прабабусі лягла велика відповідальність — уберегти життя дітей.

Про німців Тетяна Василівна розповідала таке: “Вони бували різними: хто всю худобу вистріляв, а хто поділитися консервами. Та було тяжко. У п’ять років розуміти дівчинці, що таке війна, землянки та фашисти — дуже тяжко. І несправедливо”.

Чи може бути після закінчення війни щось гірше, ніж залишитися без батька? Виявляється, так, — голод, що прийшов 1946-го. Вона з болем згадує, як тоді хотілося їсти, як ходили в сусіднє село обмінювати хустки чи якусь тканинку на буряк. Школи на хуторі не було, і взимку до неї треба було самій добиратися засніженими дорогами кілька кілометрів. Так само і на роботу. Коли автобуси в непогоду не ходили, а в сусіднє село потрібно було потрапити, доводилося по заметілі йти пішки чи ловити попутки.

Згодом бабуся зустріла свого чоловіка — Павла, одружилися, у них народилося двоє дітей. Та жила з ним щасливо недовго. У 50 років вона втратила чоловіка і відтоді залишилася сама.

Складно усвідомити, як життя однієї людини могло зачепити стільки подій. Німецько-радянська війна, голод, правління Сталіна та Горбачова, становлення незалежності України, російсько-українська війна та безжалюсний потрясіння в особистому житті. Дивлячись на її фотографію, хочеться перенестися на кілька десятиків років назад, аби побачити бабусю молодію, сильною та здоровою, хоч і з болем у серці за все пережите.

Юлія Коркішко,
с. Першотравневе, Полтавська область

Далі буде.

«Поезії з України»: вагома роль неіснуючого видавництва

Ігор КАЛИНЕЦЬ,
поет, громадський діяч, колиш-
ній дисидент та багаторічний
політв'язень радянських концта-
борів, лавреат Національної пре-
мії України ім. Т. Г. Шевченка

В одному з нещодавніх но-
мерів видання “Слово
Просвіти” (у ч. 10 від 11-17
березня 2021 р.) вийшла розлога
рецензія на наукове дослідження
професора Миколи Тимошика
“Українська журналістика в діас-
порі: Велика Британія” та “Укра-
їнське книговидання в діаспорі:
Велика Британія” (Київ: “Наша
культура і наука”, 2021 р.), що й
спонукало мене до написання цих
рядків, як доповнення до цієї те-
ми. Власне, ці два ґрунтовні, а
водночас інформативні видання
заслужують увагу передусім че-
рез те, що висвітлюють надзви-
чайно цікаву тематику з історії ук-
раїнського книговидання у діас-
порі, зокрема у Великій Британії.

У дослідженні проф. М. Тимо-
шика в одному із розділів йде мо-
ва про так звані книжки-обман-
ки. З цього огляду вважаю за по-
трібне окреслити в окремих
штрихах історію неіснуючого ви-
давництва, якому, насправду, суди-
лося відіграти вагому роль, адже
саме з цим “видавництвом”
пов’язаний вихід у світ двох зна-
кових видань: Василь Стус “Зи-
мові дерева” та Ігор Калинець
“Поезії з України”. Обидві пое-
тичні збірки, як зазначено у ви-
даннях, видані у видавництві “Лі-
тература і мистецтво” 1970 р., і бу-
ли надруковані у Брюсселі в Бель-
гії. Першою вийшла Стусова збірка,
а другою — моя, на якій було
вказано: “друга збірка поезій”
цього видавництва. Щоправда,
наступних поетичних збірок ін-
ших авторів так і не вийшло у
цьому “видавництві”, а побачили
світ тільки дві вищезгадані збірки.

Щодо моєї збірки, яка ви-
йшла під назвою “Поезії з Украї-
ни”, то наголошу, що її автентич-
на назва “Відчинення вертепу”.
Натомість, назва збірки “Поезії з
України” надана цим неісную-
чим видавництвом “Література і
мистецтво”, яке дало пояснення
у виданні 1970 року: “Заголовок
цієї збірки поезій І. Калинця є
тимчасовий і нами вигаданий.
Яким титулом Автор назвав цю
книжку, ми не знаємо: титульна
сторінка відпису збірки була від-
дерта”. А далі видавництво під-
креслило: “Друкуємо цю книжку
без відома і без дозволу поета і ху-
дожника. Робимо це з двох при-
чин: щоб врятувати для україн-
ської культури високоякісний
вклад поетично-мистецької твор-
чості молодого покоління та —
щоб культурні кола світу дізнали-
ся, якої якості та якого змісту ук-
раїнську культурну творчість
придають окупанти України”.
Звичайно, що мотивація на-
дання моїй збірці іншої назви зу-
мовлена тогочасними обставина-
ми радянських реалій в Україні,
які були відомі у діаспорних ко-
лах серед українства.

Для кращого розуміння подаю
фрагмент з книги Петра Шкра-
б'юка “Попід Золоті Ворота/
шість елегій про родину Калин-
ців” (Львів, 1997), у якій на 88-й

сторінці зазначено: “Безперечно,
істинних (чи вдаваних) ортодоксів
московсько-більшовицької імпе-
рії розлутило, що у передмові до
“Поезії з України” їх прямо наз-
вано окупантами, що фактом ви-
ходу збірки їм кинуте виклик. Во-
ни б ще більше скаженіли, якби
знали, що українського видавни-
цтва у Бельгії фактично не було. Це
містифікація — щоб збити всюд-
иущий КГБ зі сліду. Ігорева книж-
ка (а перед тим Стусова — “Зимові
дерева”) друкувалася в Англії, у ви-
давництві суто бандерівському”.
Це було щось нечуванним!

Очевидно, щоб відвернути
увагу КГБ і, тим самим, захисти-
ти нас — молодих поетів — від пе-
реслідувань та жорстоких репресій
радянської системи, україн-
ським видавництвом у Великій
Британії в Лондоні був заздале-
гідь чудово спланований проєкт
— “заснування” неіснуючого ви-
давництва у Брюсселі з нейтраль-
ною назвою “Література і мис-
тецтво” з однією метою — під
фіктивним видавництвом видати
поважні видання: дві поетичні
збірки — мою та Василя Стуса.
Благополучно здійснивши свою
місію, це видавництво “зникло”,
як і зрештою, “постало” у Брюс-
селі... Та на той час — 1970 року —
я цього знати не міг... Про ці фак-
ти довідався лише у 1993 р., ко-
ли перебував в Англії, де мав зу-
стріч з директором та редактором
тамтешнього українського видав-
ництва — Василем Олесківим.
При нашій зустрічі він мені й
розповів усі деталі історії з неіс-
нуючим видавництвом “Літера-
тура і мистецтво”, яке відіграло
свою важливу роль у пропагуван-
ні української поезії у світі, що
було знаменною подією у націо-
нальній літературі. А КГБ так і не
вдалося розкрити обману з цим
видавництвом...

Поява у світ моєї збірки під
назвою “Поезії з України” за кор-
доном у 1970 р. була, справді, не-
очікуваною. Саме о. Петро Ми-
ронюк з тодішньої Югославії ви-
віз мій рукопис за межі “імперії
зла” — СРСР, за що безмежно йо-
му вдячний. Про вихід моєї збірки
на Заході я довідався від однієї
моєї знайомої з Канади, яка на-
діслала листа зі своєю світлиною.
Коли я більш уважно приглянув-
ся до світлини моєї знайомої з

книжкою у руках, то зауважив,
що це були “Поезії з України”...
Невдовзі комусь таки вдалося пе-
ревезти через “залізну завісу” до
Львова два примірники цієї пое-
тичної збірки: для мене і Богдана
Сороки — як художника-ілюстра-
тора. Зауважу, що видання “Пое-
зії з України”, яке було прекрас-
но оформлене ілюстраціями
львівського графіка Б. Сороки,
схвально прийняли мої друзі-од-
номумці з дисидентського кола
представників української інтелі-
генції.

На превеликий жаль, про це
видання довідався й всюдисущий
КГБ. У радянській тоталітарній
системі публічний осуд був од-
ним із методів боротьби та тиску
з дисидентами, думки й оригі-
нальна творчість яких не входили
у рамки тогочасної радянської
дійсності: ідеології комуністич-
ного режиму та критеріїв соцре-
алізму. Такі публічні осуди супро-
воджувалися нищівною крити-
кою та розвінчуванням “антира-
дянських” поглядів інакомисля-
чих, до того ж до них могли вжи-
ти непередбачувані репресивні
заходи. Такий публічний осуд ме-
не теж не оминув. Так, 17 вересня
1971 р. (доволі промовисто було
вибрано дату — 17 вересня, яка в
історії Західної України пов’язана
із т. зв. “визволенням” 1939 р.)
мене викликали у Спілку пись-
менників. Оскільки, я не був чле-
ном Спілки, то не планував туди
йти. Та піти таки довелося не з
власної волі, а у примусовому по-
рядку: мене, буквально, попід ру-
ки завели до Спілки. Метою пуб-
лічних осудів — тодішніх зборищ
— було змусити людину покаяти-
ся, зректися своїх поглядів
та визнати свої “помилки”,
по суті, це була моральна
розправа з інакодумцями.
Пригадую, що обговорення

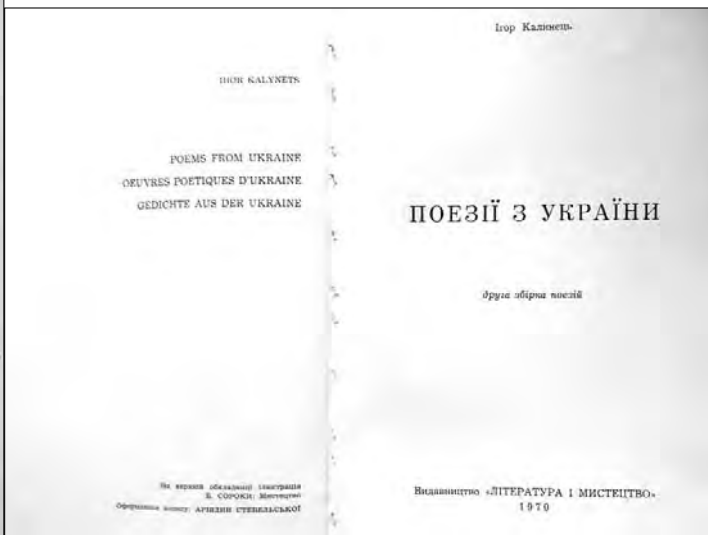
моєї поетичної збірки з узагаль-
нено-презентативною назвою
“Поезії з України”, яку надало
видавництво, було тривалим і
важким, що засвідчив Протокол
№6 спільного засідання правлін-
ня і партбюро Львівської органі-
зації Спілки письменників від
17.09.1971 р. Одним із питань по-
рядку денного якраз було питан-
ня “Про збірку І. Калинця, вида-
ну за кордоном” у “буржуазно-
націоналістичному” видавниц-
тві. (Погодьтеся, у той період
пробитися через “залізну завісу”,
щоб передати рукопис на Захід,
було практично неможливим.
Утім, це вдалося здійснити і ре-
алізувати, втілюючи задум — ви-
дати збірку окремим виданням.)
Отже, йшла мова саме про мою
збірку “Поезії з України”, яка на-
чебто вийшла у Брюсселі “без ві-
дома та дозволу автора”. У висту-
пі секретаря партбюро зазначено,
що “у збірці “Поезії з України”,
яка вийшла у Бельгії, І. Калинець
не завжди чітко висловлює свої
ідейні позиції [...] Його вірші да-
лекі від тих вимог, які ставляться
до радянського письменника [...]”.
Він не відмежувався від видавців,
які видали його твори, ніде не
висловив свого заперечення”.
Мене спонукали публічно, зокре-
ма у пресі засудити сам факт поя-
ви цієї збірки за кордоном. Пред-
ставників партбюро Спілки
письменників передусім цікави-
ло, яким шляхом потрапив руко-
пис за кордон, і чи я вже маю
примірник. Я відповів, що дані
запитання мають прокурорський
характер, відповідно, категорич-
но відмовився на них відповіда-
ти, після чого пішов у наступ,
звинувативши Спілку у політиці
подвійних стандартів: одних пое-
тів друкують, а інших — заборон-
яють. Тоді ж я згадав у своєму
виступі й статтю Василя Стуса, у

якій він гостро критикував то-
дішню Спілку письменників. У
прийнятій ухвалі йшлося про те,
що “Калинець повинен відмежу-
ватися від махінацій націоналіс-
тичного видавництва і дати їм на-
лежну оцінку і відсіч”. Зрозуміло,
що цього я не зробив. На основі
Протоколу №6 була підготовлена
довідна записка тодішньому
першому секретареві обкому партії
та в ЦК. Що ж, резонансною
подією виявилася моя поетична
збірка... Того ж дня я зустрів Ан-
ну-Галю Горбач, якій розповів
про засідання-зборище у Спілці,
а невдовзі про нього стало відомо
й на еміграції. Через два місяці на
звітно-виборних зборах у Спілці
письменників один із партфунк-
ціонерів проголосив у совет-
ському дусі свій вердикт: “Вихід
збірки Калинця — це політична,
ворожа диверсія класового воро-
га”. Додам, що під час слідства
збірку “Поезії з України” мені
теж згадали... Здавалось, збірка
поезій, а яка історія пов’язана з
нею...

Варто зауважити, що дві збір-
ки — “Зимові дерева” Василя
Стуса та “Поезії з України” Ігора
Калинця стали першими провіс-
никами у 1970 р., промовивши на
весь світ своїм потужним поетич-
ним словом з України в умовах
“залізної завіси” “імперії зла”.
Очевидно, що це не могло не обу-
рити радянську партійну верхівку
“власть імущих”. Тому, попри всі
намагання захистити нас з діас-
порного українського видавниц-
тва у Лондоні, арешту й ув’язнен-
ня нам не вдалося уникнути... А у
той період — період радянської
тоталітарної Системи — для нас,
молодих українських поетів-ди-
сидентів, визначальним було в и
с т о я т і! Адже проти нас була за-
діяна вся репресивна машина
КГБ на чолі з ідеологічним кому-
но-партійним апаратом.

Наукове дослідження профе-
сора Миколи Тимошика, яке за-
слуговує великої уваги, висвіт-
лює важливу тематику видавни-
чої діяльності української діаспо-
ри у Великій Британії. Безпереч-
но, у цьому визначна заслуга тих
ідейних, сповнених відповідаль-
ності та почуття обов’язку, под-
вижників українського друкарс-
тва в діаспорі, які силою СЛОВА
проривали “залізну завісу” зло-
вісної радянської імперії, відкри-
ваючи світові правду про Україну.
Зрештою, це була спільна справа
українців по обидва боки кордо-
ну в ім’я України, її національної
культури. Та передусім — в ім’я
Свободи України.

Петро АНТОНЕНКО, Чернігів

Йдеться загалом про українське село й селянство, а конкретно — на прикладі мого Куликівського району, рідного села Авдіївки.

Наш Куликівський район між Чернігівським і Ніжинським. З Куликівки до Чернігова — 36 кілометрів, до Ніжина — 44. Це географічний центр області. Уточнюю цей момент, щоб вказати: це — не віддалений район. По залізниці Чернігів — Ніжин — Київ (щодня ходить і така електричка), по автотрасі державного значення Чернігів — Ніжин — Прилуки — Пирятин.

Територія — це люди. З цим — сумно, як і загалом по Україні. Ми одна з небагатьох держав, де смертність перевищує народжуваність. За три останні десятиліття населення України зменшилося з 50 до 40 мільйонів. Щоправда, кілька мільйонів виїхали за кордон.

Населення Куликівського району ще кілька десятиліть тому перевищувало 30 тисяч осіб, нині 16 тисяч. Але це все наслідки процесу, що почався набагато раніше.

У районі відбулися так звані сходи сіл, їх називають уже зборами — через малолюдність. Адже важко назвати “сходом” дійство, коли в будинок культури прийшли кілька сотень мешканців села кілька десятків. Це прояв апатії, зневіри, що ці зібрання щось дадуть для села. Хоч на них приїздить керівництво району (об’єднаної територіальної громади), керівники відповідних служб. Чесно говорилося селянам, що проблем щодо працевлаштування, соціальної сфери та інших набагато більше, ніж фінансових можливостей у громади, району, області, держави.

Але варто сказати і про демографію. Найбільше за населенням село району — Салтикова Дівича. Чарівне село на березі Десни, зі славною історією, ще від княжих часів, а за Гетьманщини — сотенне містечко. Нині тут 1058 мешканців, за 2020 рік померло 35 людей, народилося 4. У понад половині сіл району народилося за рік троє і менше дітей, а в кількох селах — жодного. Натомість по смертності рахунок на десятки.

Моє село Авдіївка — за 12 кілометрів від Куликівки, в бік Десни. Це фото я зробив у центрі села. Знімок характерний: три порожні будівлі. Зліва — колишні пошта й ощадкаса, давно закриті. Закрили майже всі сільські поштові відділення, понад півтисячі (!), а замість них пустили на автомашинах так звані “пересувні відділення”. Дві інші будівлі — колишні магазини промтоварів і господарчих товарів. Обидва закриті. Працює один магазин неподалік.

Кілька років тому в селі закрили школу. Причому селяни не могли зрозуміти, чому тут закрили школу, де були 35 учнів, коли в значно більших селах залишили школи, де було 13–18 і менше учнів. Пояснення напрошувалося: щоб зміцнити сусідню Ковчинську середню школу. Зараз тут 60 учнів з Ковчина і 30 — з Авдіївки, яких возять шкільним автобусом.

Українське село треба вже рятувати

Школу селяни відстоювали до останнього. Але тоді на неї впали одночасно дві біди. Спершу Верховна Рада внесла в законодавство про освіту підступну зміну: школи стало можливим закривати вже без згоди мешканців села, сільських рад, а за рішенням районної влади. Друга новація добила школи, і не лише їх, і не лише тут: десь у 7 разів (!) подорожчав газ. Хоч якраз прийшла влада з другого Майдану, який постав і за державність, і за соціальну справедливість. Таких тарифів, особливо для соціальних об’єктів, витримати вже було неможливо.

Після школи в цій будівлі тепер сільський будинок культури. Старий (первісно це була церква, збудована десь 140 років тому) давно розвалився. Нині з двох класних кімнат зробили чималий зал для глядачів. На черзі — ремонт ще двох кімнат, де будуть сільський музей і спортзал. Коштів, як завжди, нема.

Пішли чутки про закриття дитсадка. Але в ньому зараз 12 дітей, а влітку буває й по 15, хоч у тому ж набагато більшому Ковчині в садку всього семеро дітей.

Загалом (школярі плюс дитсадок) в Авдіївці близько 50-ти дітей. А це ще кілька десятків батьків, не старих, радше молодих людей. Адже навіть батькам 11-класника близько сорока років. Так що це живе село, попри невтішну демографію.

От тільки працювати цим молодим і середнього віку землякам у селі майже ніде. Чимало їздять на роботу в Куликівку, Чернігів, Бровари. І, звичайно ж, у Польщу і Чехію.

Натомість, як підмітив один із земляків, у Куликівці у великому магазині будівельних матеріалів майже весь товар завезений із-за кордону. І земляк дивується: невже в Куликівці так важко відкрити, наприклад, невеликий завод металевих виробів? Де робили б ті ж гвіздки, лопати, вила, граблі, інших дуже необхідний тим же селянам товар. І могли б працевлаштуватися люди з сіл району.

Закриття соціальних об’єктів сіл. “Не вигідно” — основна теза влади, починаючи від районної та закінчуючи центральною. Тобто економічно не вигідно, збитково тримати ці об’єкти. І починаються підрахунки

бюджетних витрат на мешканця села, на учня, на дитину в дитсадку. Витрати ці різні. Два села, дві школи, практично однакові споруди, одна кількість вчителів, однакові витрати на опалення, електрику, зарплату. Але в одній школі 60 учнів, в іншій — 40. Ясно, що витрати в середньому на учня в меншій школі будуть у півтора рази більші.

Філософія поділу людей на сорти — давня, їй мінімум 100 років: понад 70 років радянської влади і вже 30 — нашої незалежності. Це коли фактично вважалося, що Москва — це населення 1 сорту, Київ — 2-й сорт, Чернігів — 3-й, Куликівка — 4-й, Авдіївка — 5-й. Звісно, це все відносно, за нашими радянськими і пострадянськими мірками. Бо “першосортний” москвич жив гірше рядового мешканця села чи містечка у Швеції або Фінляндії. Але ж ми жили і живемо тут, і такий поділ людей просто обурливий.

Ще в середині 50-х було прокладено знаменитий свого часу газопровід Дашава — Москва, його ще називали ДКБМ (Дашава — Київ — Брянськ — Москва). Десять років по ньому гнали газ із Західної України в Росію. Викачали. Потім по цій же трубці ми почали купувати газ у Росії. Але зараз ідеться про те, що понад 30 років не можна було підключити до цього газопроводу українське село, селян. При тому, що, наприклад, по нашому району газ проходив по околиці Куликівки, Ковчина, Авдіївки, буквально за городами. І лише у 1988 році моє село було нарешті газифіковане.

Минув рік. Моя мама якось каже: “Не уявляю, як це без газу”. Я тоді відповів їй, що вона, мабуть, хотіла сказати інше. Що тепер уже не уявляє, як би далі без газу. Але як загалом без газу — насправді добре уявляє, бо прожила без нього 70 років. А пожила рік по-людськи і побачила, що є інше, нормальне життя. Шкода лише, що побачила його на восьмому десятилітті, як і її ровесники.

Свого часу вождь більшовиків Ленін прорік, що “комунізм — це радянська влада плюс електрифікація всієї країни”. Влади вони вхопили швидко і тримали її зубами понад 70 років. А от і через 50 років після революції електрики в моєму селі ще не було, її провели лише наприкінці 60-х.

Лише в 70-ті роки в районі почали прокладати асфальт до сіл. До цього в осінню і весняну неgodу інколи доїхати можна було не просто вантажівкою, яка слугувала і для пасажирів, бо легковиків майже не було, а машиною, яку тяг на буксирі трактор.

Натомість українські землі, все ж таки, головне багатство країни, захопили агрохолдинги. Балачки про фермерство останнім часом якось затихли. Агробарони, викачуючи з села, селян не мільйони, а мільярди, лише дешицю надприбутків кидають, як собаці кістку, на села, на яких наживаються. Притому, всю Україну засіяли в основному двома культурами: соняшником і кукурудзою. Тими, які не лише доводиться густо обробляти хімією, а які просто виснажують землі.

Друга біда — розорювання лугів, нахабне, безконтрольне. Ось зараз земляки з нетерпінням чекають, чи буде, на відміну від двох попередніх безводних весен, хоча б така повінь, як у 2018 році? Може й не бути. І тут не лише глобальні природні фактори. Тут і те ж розорювання луків, у тому числі абсолютно незаконне по берегах річок, які наповнюють Десну. Відтак, обміління, майже висихання цих річок.

Нещодавно в країні проходив форум “Україна-30”. Він дещо нагадує колишні радянські форуми “побудови комунізму”. Але треба ж думати про майбутнє. Серед численних проблем українська влада згадала і про село. Про яке люблять у нас густо балакати як про “колиську нації”, але де все ж проживає нехай не половина, десь третина українців.

Президент України Володимир Зеленський розповів, що програма реформування села розрахована на 9-10 років. У виступі президента чимало резонансних суджень. Наприклад, що молодь і люди працездатного віку зараз покидають села через відсутність роботи, в результаті цього поступово села занепадають. “Ми зараз готуємо 1600 інфраструктурних проектів у кожне село. Програма поки розрахована на 9-10 років. 500–600 ми зробимо в найближчі чотири роки”. І резюмо: “Потрібно багато грошей”.

Це поза сумнівом. Щоправда, Зеленський чомусь очікує, що реформи в селах відбудуться за рахунок спонсорів або за підтримки бізнесу. Тобто участь держави, її бюджету буде другорядною?

Є й інша думка. Держава, і СРСР, і Україна, століття вважала селян людьми 5-го сорту. Відтак, заборгувала їм незліченно. Що цілком закономірно призвело до руйнації, зубожіння, вимирання сільської України. І варто б, умовно кажучи, поставити пам’ятники тим молодим людям, які, попри все, ще такі залишаються жити в селі. А борг держави, суспільства українському селу і селянам треба віддавати колосальний. Без ганебних підрахунків “витрат на учня, виховання дитсадка”, без дикувської філософії “невигідності” села й селян.

“Елегантний, романтичний, юний український геній Гоголь прийшов на Андріївський узвіз. Вже думка вимальовується і перо напотові... Момент творчості. Така витончена, естетична, духовно насичена композиція!”

Знаємо, як довго і з якою любов’ю працював маестро Борис Довгань над цим твором. Бували в його майстерні. Тепер щасливі, що Микола Васильович — з нами, киянами, на Андріївському узвозі, врешті — з цілим світом, бо вулиця ця — особлива. Наша подяка всім, хто причетний до вста-

“Молодий Гоголь” оселився на Андріївському узвозі

25 березня в Києві на Андріївському узвозі встановлено скульптурну композицію “Молодий Гоголь” роботи Бориса Довганя (1928–2019), яку він подарував рідному місту ще в 2008 році. Офіційне урочисте відкриття відбудеться після закінчення карантину. Але вже сьогодні багато киян мають змогу побачити скульптуру. Ось перші відгуки, які надійшли в “СП”.

новлення мистецького шедевра, зокрема адміністрації Подолу. Уклін низький Маєстро. Адже він живий у своєму творінні.

Ми тепер часто будемо приходити і друзів рідних приводити в цей новостворений романтичний духовний скверик, до Миколи Васильовича — погостювати, надихнутися його дотепом, гумором, його любов’ю до історичної пам’яті, його повагою до людини, яка “повинна пам’ятати, що вона не матеріальна скотина, а Мислитель”.

Марія Стус, математик, сестра Поета, Валентина Олещенко, лікар, Григорій Олещенко, інженер

“Гоголь — великий Українець! Велика подяка скульпторові за “Молодого Гоголя”! Щасливо бачити цей мистецький шедевр на моєму улюбленому Андріївському узвозі!”

Ніна Кушнірук, інженер, шанувальниця

“Дуже сподобалася нова скульптура молодого Гоголя на Андріївському узвозі.

Естетично досконалий образ. Дякуємо за задоволення від зустрічі з великим письменником у Києві, та ще й біля Могилянської Академії, де він бував”.

Наталія Корнійчик, медична сестра Ігор Дрозд, режисер

“Скульптура Гоголя на Андріївському узвозі сприймається радісно. Чим більше таких об’єктів культури, тим краще!”

І. А. Бондаренко

“Мене переповнюють почуття радості. Дуже вдячний за можливість постійно зустрічатися і вести душевні бесіди з Гоголем на Андріївському узвозі”.

Дмитро Лисенко, юрист, адвокат

“Приємна несподіванка зустріти на Андріївському узвозі Миколу Гоголя. Дуже оригінальне і переконливе мистецьке рішення. Професійна робота! Напрочуд вчасно — тепер треба повернути Гоголя в

Україну. Гадаю, це місце потрібно обладнати краще. Дякую небайдужим, всім, хто плекає нашу історію та культуру”.

Микола Виноградов, киянин

“Вражені реконструкцією колись занедбаної місцини на Андріївському узвозі. І Гоголю, відчуваю, тут комфортно. Будемо до нього приходити на тиху бесіду”.

Жителі Київщини

“Він весь у своїх образах! Гарна робота в прекрасному місці”.

Олена, інженер

“Щасливий побачити сьогодні на Андріївському узвозі нашого молодого українського Гоголя, з пером у руці, окриленого своїми творчими образами. Дуже гарне, вдале місце для скульптури. Велика подяка і хвала талановитому, великому українському скульптору Довганеві!”

Андрій Гайдамаха, журналіст

“Доземний уклін авторові скульптурної композиції “Молодий Гоголь” Борисові Довганю. Спасибі!”

Василь Овсєнко, філолог, політ’язень радянських таборів 1973–1988 рр.

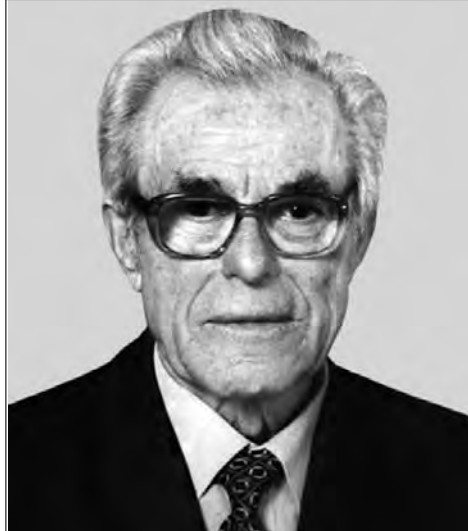

Владлена РУССОВА,
голова Миколаївського міського осередку
“Просвіта” ім. М. Аркаса

У березні Богдану Когуту, члену Національної спілки письменників, політичному в'язню, виповнилося б 100 років. І хоча він значну частину свого життя після повернення з таборів жив і працював у нашому місті, миколаївці про нього знають дуже мало. Водночас Богдан Когут — лауреат премії імені Богдана Лепкого (2001 р.), автор п'яти важливих для осмислення нашого минулого книг про події Другої світової війни і повоєнну історію радянської імперії, про репресії проти борців за національну державу ОУН-УПА.

З невеликої кількості вступних статей до його книг, Вікіпедії, газетних дописів і романів-спогадів самого автора ми дізнаємося про життєвий і творчий шлях письменника. Народився він у селі Конюхи Тернопільської області у родині селянина, вояка УПА, який самовіддано вів хроніку подій свого села. 1935 року Богдан вступив до Юнацтва ОУН, а 1940 року став дійсним членом ОУН. Під час війни був арештований німцями, тричі тікав з-під розстрілу. 1945 року був заарештований СМЕРШем і 1947 року засуджений до смертної кари. Але покарання замінили багатолітнім ув'язненням у таборах ГУЛАГу. Його звинуватили у приналежності до “німецько-фашистської банди ОУН”. Покарання відбував на Колими. Про цей час та його людей, свою особисту долю написав роман-спогад “Під чорними вітрами” у трьох книгах (1995, 1997, 1999 рр.). А про складні перипетії його перебування в селі Конюхи під постійним тиском і погрозами влади та приснопам'ятних органів “безпеки” автор оповідав у романі-спогаді “Терпкий прис-

Замовчуваний миколаївцями письменник До 100-х роковин Богдана Йосиповича Когута

мак волі” (2005). До речі, Леся Паньків з Лондона, яка опікувалася долею Богдана Йосиповича, назвала його “нікому не відомим українським Солженіциним”.

Початкову освіту Богдан Когут отримав у шестирічній школі на батьківщині. Пізніше, вже після звільнення, у Миколаєві закінчив екстерном середню школу. Заочно навчався в Одеському університеті, а диплом про вищу освіту отримав у Горлівському педагогічному інституті, здобувши фах викладача англійської мови.

Звільнений він був у січні 1956 року, але проживати на малій батьківщині йому заборонили. Довелося їхати на південь України, а в Миколаєві, де мав знайомих га-

личан і родичів, зупинився у 1958 році. Добре володів кравецтвом, тож перші два роки працював у Миколаївському музично-драматичному українському театрі кравцем-костюмером. Пізніше, отримуючи вищу освіту на факультеті іноземних мов Одеського університету, читав англійську мову в середній школі № 39, восьмирічній № 35, викладав також у 1975-1981 рр. у Миколаївському кораблебудівному інституті. Вільно володів німецькою, польською та іспанською мовами. Звісно, своєї “опіки” КДБ не позбавив Б. Когута і на цих роботах. Наприкінці 80-х Богдан Йосипович доправився в Західну Україну, де після 1989 року активно взявся за громадську та творчу роботу — став одним із засновників Української національної партії (1989-1990), був членом проводу ОУН в Україні (1993—2005).

Спогади писав ще від 1970 року, переходячи це від кадебістських нишпорок. 2008 р. у Львові видав свою останню книгу “Оповіді каторжанки Мирослави Пелех-Куровець”. Для нього історія героїні була важливим доповненням до картини гулагівської “планети”. У книзі йдеться про функціонування колимських жіночих таборів та побуту в них дівчат і жінок із Західної України. З героїнею цієї книги автор зустрівся наприкінці 80-х років ХХ ст. на зібранні колишніх політв'язнів у Львові. Зауважуючи, що Мирослава Пелех-Куровець виявилася талановитою оповідачкою з феноменальною пам'яттю на події, імена, різні побутові деталі, автор вирішив подати розповідь від першої особи.

Хоча книги Богдана Когута є в Інтернеті, але в паперовому варіанті в міській та обласній бібліотеці Миколаєва є лише “Під чорними вітрами”. Члени Миколаївського міського осередку “Просвіти” імені М. Аркаса додали свою часточку в популяризацію книг замовчуваного у нас письменника — спільно із Центральною бібліотекою ім. М. Кропивницького та Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки було оцифровано останні дві книги: “Терпкий присмак волі” та “Оповіді каторжанки Мирослави Пелех-Куровець”.

16 лютого 2021 року ми вшанували Богдана Когута на 10-ті роковини від дня смерті. Його могила — на Личаківському цвинтарі у Львові.

У березні просвітня провели літературно-історичну конференцію “Богдан Когут — письменник, педагог, політв'язень”. З доповідями виступили доценти В. М. Руссова, Л. В. Старовойт, І. Ю. Береза, Н. В. Шевченко, голова обласного товариства “Меморіал” ім. В. Стуса Ю. О. Зайцев, голова ГО “Українського товариства “Просвіта” Миколаївщини” О. М. Мачула. Модерувала завідувачка читального залу Центральної міської бібліотеки для дорослих ім. М. Кропивницького І. В. Загребба. Виступи доповнили ті, хто приєднався до онлайн-трансляції. Конференція відбулася в межах діяльності Мовно-історичного клубу за партнерської підтримки ГО “Українське товариство “Просвіта” Миколаївщини” та Миколаївського міського осередку “Просвіти” імені Миколи Аркаса, а відеOVERSIA конференції зберігається на сторінці бібліотеки в соцмережі Фейсбук.

Микола Пшеничний народився 19 липня 1954 року в мальовничому селі Молодаві на Дубенщині. Закінчив Рівненський державний педінститут, де очолював літературну студію вузу. Вчителював, директорував, трудився в редакціях обласних газет. Ще при СРСР видавав просвітнянський вісник “Наш край”. А в 1990 році, в часи книжкового голоду, створив у Дубні видавництво “Наш край”, яке протягом декількох років поспіль видало сотні книжечок (їх називали “метелики” Миколи Пшеничного).

Відома львівська письменниця-дисидентка Галина Гордасевич писала: “Не сумніваюся в одному, що на початку 90-х років центр книговидавничої справи перемістився на Рівненщину. Там видавали книжки аж три видавництва: “Азалія”, “Наш край” і “Незабудка”. Понад сто назв на поліграфічній базі периферійної друкарні в умовах нашого паперового дефіциту — це таки подвиг...”

Саме завдяки Миколі Пшеничному в 1991 р. в Дубні вийшла і моя перша поетична збірка “Воскреслі дзвони”.

Він будував нову, вільну Україну і словом, і ділом.

Діапазон його суспільних і громадських інтересів був досить широким, про що свідчать творчі зв'язки письменника з відомими діячами національної культури Борисом Теном, Іваном Драчем, Дмитром Павличком, Миколою Жулинським, Миколою Вінграновським, Ігорем Свешніко-

«Поезіє, це ти — моя молитва»

20 березня 2020 року не стало серед нас Миколи Пшеничного — поета, публіциста, краєзнавця, просвітянину, який був удостоєний найвищої нагороди Всеукраїнської “Просвіти” імені Тараса Шевченка — медалі “Будівничий України”.

вим, Іваном Носалем, Ярославом Ісаєвичем, родиною Шумовських...

“Миколо! Ваш цикл у “Вітчизні” — чудовий. Глянуто в життя глибоко. Вітаю Вас, вітаю українську поезію...” — писав молодому поету класик нашої літератури Олесь Гончар 1986 році.

Благаю: “Шануйся, народе!”

Врятує не регіт, а — Біль.

Ти сам собі більше нашкодиш,

Ніж інші нашкодять тобі....”.

Ці слова, мовлені Миколою Пшеничним ще всередині 1980-х років, виявились пророчими, що ми сьогодні й бачимо.

Кожен Миколин вірш хочеться цитувати, бо там — Душа! Одна з його поетичних книжок так і називається — “Душа”.

Є письменники, у яких душа “застібнута” на всі гудзики і в слютаву погоду не достукаєшся, бо знають лише себе, свій комфорт і свою гординю. Микола Пшеничний був з іншої когорти, він був з когорти тих, хто душу свою кладе за друзів своїх. Пішки сходив усю Волинь і пів Білорусі, іноді навіть вночі добираючись через ліси до своїх білоруських побратимів, що жили у далеких селах.

...Які високі небеса холодні

Яка глибока снігова пільма...

Нема, нема попутної сьогодні,

І завтра — сподіватися дарма.

Він ніс тепло і світло свого серця (часом ризикуючи життям!) у “чорно-білий світ”, де чекали спрагли на правду...

Він писав так, як жив. І жив — як писав. “Всяке дихання нехай хвалить Господа”, — говориться в Святому Письмі. І це відлунує у віршах поета-природолюбця.

...Гарно мені,

Що не маю рушниць

Й жодної птиці не підкорив.

Ще на початку своєї творчої діяльності М. Пшеничний, як, мабуть, ніхто інший з його творчих ровесників, переймався проблемами збереження й охорони природи.

“Міліють ріки. Бо маліють душі”, — казав поет.

У його книзі “Осторога” цілий розділ присвячено екологічній тематиці. Він жив

у селі і бачив, якими злочинними темпами нищаться ліси, ріки, луки... А так хотілось бачити свою Україну багатою і гарною:

...Посаджу жолуді.

Вибухайте зеленим, дуби! —

Щоби наша земля

Хоч на гілку

Молодишою стала.

Упродовж багатьох років на Дубенському телебаченні звучали авторські програми “Краєзнавчі мандрівки з Миколою Пшеничним” та “Скарби Заповідника” — він деякий час був науковим співробітником Державного історико-культурного заповідника м. Дубна. І він же — ще з 1980-их років став ініціатором відродження давньої справжньої історії цього міста. Тож саме М. Пшеничний і явився першим номінантом почесної відзнаки міста Дубна — “Кришталевого жолудя”.

За сценаріями Миколи та Любові Пшеничних створено повнометражні художньо-документальні фільми “Золота Підкова Бориса Возницького” — три серії, “Казка старого млина” — про с. Мирогошу тощо.

Своєю книжкою “Стріляли в Правду, Молодість, Красу” Микола Пшеничний повідав світові про жахливі злочини енкаведистів — масові розстріли у Дубенській тюрмі в червні 1941 року. Його перу належать також книги про політв'язнів комуністичних концтаборів Ігоря Лозов'юка (“Для Дубна, для Волині, для України...”), Миколу Сивицького (“Над рікою, над Іквою”), офіцера УНР Арсена Шумовського (“Сильний, мужній, безстрашний”), поета-дисидента Миколу Вівчарука (“В моїй душі горить вогонь”)...

А його поема-фреска “Межа” — це духовна перлина в скарбниці рідної літератури.

Як перекладач, М. Пшеничний був гостем міжнародних поетичних фестивалів. Брав участь у численних семінарах, для редагування вибирав такі твори, що збагачують, а інколи й доповнюють українську літературу. Це відомі поети (крім цих польських авторів перелік можна доповнити сотнею імен з інших літератур): Мечислав Чайковський, Олександр Навроцький, Кристина Конецька, Ян Леон-

чук, Анна Залевська, Мар'ян Завалко і — Кароль Войтила...

У час колючо-дротяного брежнєвського режиму, коли на одного поета припадало, як мінімум, десять агентів КГБ, Микола Пшеничний був єдиним на Рівненщині, хто регулярно надсилав мені листи і листівки, які тоді були для мене ковтками джерельної води в пустелі... Ці листи свідчать і про те, яким напруженим і неспокійним було його життя, яким активним було його сумління!..

“От і все, Людмило, — поховали ми сьогодні Василя Стуса у рідній землі, припорошений українським радіоактивним снігом, і всі ми посивіли трохи цього дня, а Україна ще скорботніше закусила (до зойку, до калінового стогону) свої білокрівні вуста... Микола. М. Київ, вокзал” (19.11.1989 р.).

“...Сьогодні в моєму рідному селі Молодаві освятили братську могилу двох повстанців, вбитих енкаведистами у грудні 1944-го. Голова сілради відмовився відкрити траурний мітинг. Священик місцевої церкви (УПЦ) — теж відмовився. Очолити мітинг довелося мені... А скільки ще попереду — воскресати таких могил!..” (17.05.1992 р.).

“Новин — два мільйони. Найголовніша (яка забирає 99% сил і нервів), безперечно РУХ наш НАРОДНИЙ. Готую нині Установчу Конференцію “Зеленого Світу” в Рівному й мітинг, що відбудеться 9 вересня ц. р.” (6.08.1989 р.).

“...Колись батьків брат пішов у революцію. І — не повернувся...”

Йду в Революцію сьогодні. Хочу повернутися. Бодай у Вашому спомині... “Нас покидають внуки і правнуки. Вєсь до зернини, лущиться рід. Хто зостається з Вами під прапором? Тільки поети і бунтарі!..” (див. ж. “Прапор” № 9 ц.р.) Будьмо! Рухаймось! Микола” (11.10.1989 р.).

Експромтний, афористичний, він завжди був з добрим гумором, навіть тоді, коли терпів нестерпний біль...

65 років прожитих на землі — це так небагато. Але ... поети безсмертні.

За найсвятіше йде сьогодні битва —

Хай Рідне Слово допоможе нам...

Поезіє, це ти — моя молитва.

Сумна, бо правда. Правда, бо сумна.

Ім'я Миколи Пшеничного було і залишиться поетичним символом Рівненщини.

Людмила ЛИТВИНЧУК,
поетеса, членкиня НСПУ, с. Маринин, Рівненська область

Перше прочитання опери

У Великій залі імені Героя України Василя Сліпака Національної музичної академії України імені Петра Чайковського відбулася прем'єра опери-балету Олександра Костіна “Орґія” за однойменною драмою Лесі Українки. Цю оперу поставили вперше.

Режисерка-постановниця — аспірантка кафедри оперної підготовки та музичної режисури Тетяна Воронова. Це її третя режисерська робота. До цього Тетяна здійснила постановки “Іспанської години” Равеля з власним перекладом українською мовою та дитячої опери Миколи Лисенка “Пан Коцький”.

— У шкільній програмі недостатньо уваги приділяють вивченню творчості Лесі Українки, залишають поза увагою її найбільш вартісні речі, — вважає режисерка. — Коли навчалася у музичному училищі, то там також мало уваги приділялося вивченню української літератури, по-справжньому почала відкривати для себе її скарби лише в останні роки.

Опера “Орґія” мала бути моєю магістерською роботою. Ми почали репетиції, але в березні 2020 року через карантин ця робота припинилася. Ми з акторами чекали цієї постановки цілий рік. Лише за два тижні до ювілею Лесі Українки керівництво академії підтримало наш намір, і ми змогли повернутися до цієї ідеї.

Хотілося взяти до роботи твір сучасного українського композитора, така музика у нас недооцінена. Мій перший педагог, вчитель режисури, багаторічний режисер Національної опери України Микола Гамкало збирався поставити цю оперу ще двадцять років тому, але тоді не склалося. Він запропонував поговорити щодо постановки з професором нашої академії Олександром Костіним. Олександр Васильович схвалив. Постановка відбулася завдяки підтримці та настановам творчої ке-

рівниці проекту, професорки, народної артистки України Ірини Даць.

Не можу сказати, що репетиційний процес був у нас класичним, коли за кілька місяців відбувається вивчення матеріалу, все відшліфовується, потім починаються репетиції, виготовляються декорації тощо. Усього цього не було, адже ми мали лише два тижні на роботу, працювали в екстремальних умовах. Але команда була мобільною і ми це зробили. Розумію, що над виставою ще треба працювати, всі мізансцени потрібно поєднати в комплекс.

Моя ідея як інтерпретатора полягала в тому, що краще бути бідним і невизнаним, але вільним ментально, ніж пристосовуватися до умов, підкорятися чужинцям. Народ Антея стоїть на межі ментального краху, це нагадує нашу сьогоднішню ситуацію. Людина, щоб її визнали, мала писати на замовлення. Мало хто не корився цим канонам, серед таких бунтарів — Тарас Шевченко. Леся Українка була “неформатом” для своєї доби, але не стала вона форматом і в наші дні. Ось у чому парадокс...

Роль Антея в нашій виставі грає Олександр Молодик — соліст Національного хору імені Григорія Верьовки, дивовижний драматичний тенор, такий зараз рідко почуєш. Тетяна Бондарь (Неріса) — наша викладачка кафедри оперного співу, має прекрасне сопрано. Олександр Костін, який був на репетиціях, сказав, що у цих артистів стопроцентне попадання в образи.

Меценат (Павло Бельський) і Префект (Максим Воловоденко) — два антиподи головних героїв. Вважаю Павла чудовим солістом, він працює в Національній опереті України, але поки що не розкрив свого таланту сповна. Максим — прекрасний бас.

Хілон (Євген Васюков) і Федон (Назар Прісич) — ще одна пара. Назар роботу в Оперній студії поєднує з Національною оперетою. А Євген — колишній випускник Музичної академії, тенор.

Окремо хотіла б відзначити балетмейстера-постановника, заслуженого артиста України В'ячеслава Вітковського. Вважаю його справжнім талантом! Балет — найбільш дисциплінований цех в Оперній студії, вони дуже добре працюють, віддаються на всі 100 відсотків.

Дмитро Кравченко — наш хормейстер-постановник. Дякую йому за прекрасний хор. Сподіваюся, що якщо у нас буде повноцінне виконання опери, ми відкриємо ще дві хорові купюри і в першій дії з'являться хорові сцени.

Концертмейстер, заслужений діяч ест-

радного мистецтва, професорка Ірина Шестеренко — унікальна людина, яка за два тижні вивчила всю партитуру, а це величезний обсяг роботи, грала за весь оркестр. Всі актори відчували її підтримку.

На створення костюмів і декорацій не було часу, тому взяли їх з інших постановок. Зокрема, з опери Глюка “Орфей”.

Хочеться особливо подякувати Олександру Костіну, який довірив мені здійснити перше прочитання своєї опери. Сподіваюся, що цій виставі дадуть життя, вона зазвучить оркестровими фарбами, тоді, звісно, ефект буде потужнішим.

Було б добре, аби у нас було більше сучасного українського репертуару, а оперна класика звучала в перекладі українською мовою.

Для мене залишається загадкою Моцарт, його оперна творчість. Дуже хочу поставити цього композитора. При цьому прагну знайти форму, щоб можна було розкрити певні соціальні та ідеологічні смисли. У всьому намагаюся дійти до суті речей.

Це унікальний інклюзивний мистецький проект, який не має аналогів в Україні. Його мета — підтримувати та розвивати потенціал митців із інвалідністю, активно впроваджувати інклюзивний підхід до реалізації культурно-освітніх завдань і розвиток інклюзивного туризму. Реалізація цього проекту стала можливою завдяки підтримці Українського культурного фонду й активній участі багатьох уманських інституцій: міського товариства дружби із зарубіжними країнами, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та ін.

На пленер завітали майже 30 художників з різних куточків України та з-за кордону. Проведено майже 40 майстер-класів, до участі в яких долучилося кілька сотень жителів міста. Під час пленеру було написано понад 100 художніх полотен, у яких відображена історія, краєвиди, архітектурне надбання міста, а також 91 портрет жителів Умані.

Уманці разом із учасниками проекту під керівництвом заслуженої майстрині народної творчості Марини Головки ство-

Повірити в себе

У Муніципальній галереї мистецтв Деснянського району Києва відкрили виставку “Мистецтво без обмежень”, яка стала творчим звітом учасників однойменного міжнародного художнього симпозиуму-пленеру, що відбувся в Умані (Черкаська область).

рили новий арт-об'єкт — розписаний елементами Миколаївського розпису паритет біля музею культури і побуту Уманщини.

— Завдання нашої галереї — презентувати високе, якісне мистецтво, — наголосив на відкритті виставки арт-менеджер Муніципальної галереї мистецтв Деснянського району Києва Олег Смаль. — Після кожної такої виставки здається, що бути краще вже не може. Але виявляється, що може. Від кожної представленої на новій виставці роботи йде тепло, сонячна енергія. Велика заслуга в організації цього проекту Павла Ротара, який і творить, і захищає Вітчизну. З перших днів війни він зі зброєю в руках на фронті.

— Це вже мій 6-й художній пленер, — каже Павло Ротар. — Готував його як автор і куратор близько дев'яти місяців, з них півроку перебуваючи по службі у відрядженні в зоні ООС на Сході України. Пандемія не давала впевненості, що проект реалізується. І майже в останній момент все владналося. Дякую Українському культурному фонду за згоду провести цей захід у такому форматі в Умані. Дякую уманцям за їхню наполегливість і щире бажання допомогти художникам реалізувати свій потенціал у рідному місті.

Я зіткнувся з новими викликами і набув нового досвіду. До кінця навіть не усвідомлював, наскільки такий захід важливий для мит-

ців з інвалідністю, для їхніх рідних і близьких. Це був неоціненний досвід творчого та людського спілкування. Присвячую цей пленер чудовій людині і вченому з великої літери — Наталії Таньшиній, яка, незважаючи на трагедію, що спіткала її в дитинстві, не втратила надії, наполегливості і жажги до життя. Наталія — взірць стилю і високої фаховості, шляхетності й чарівності.

— Цей унікальний інклюзивний мистецький проект, який реалізувався в Умані, дав можливість розвинути потенціал митців з інвалідністю, сприяти їхній соціальній адаптації, розвитку творчих здібностей, а також професійній комунікації художників-аматорів та професіоналів незалежно від їхніх фізичних чи психологічних особливостей, — зазначила голова Уманського міського товариства дружби із зарубіжними країнами, заступник Уманського міського голови Галина Кучер.

Захід надихнув художників з інвалідністю всієї України та інших країн, студентську молодь, визнаних майстрів пензля, народних, заслужених художників України та дітей з інвалідністю полюбити Умань, створити цикл робіт про наше рідне місто та розширити його мистецькі локації новими унікальними експозиціями, що стало культурним “магнітом” для зарубіжних і вітчизняних гостей.

— Особливо цінним є те, що така виставка відбувається у сфері інклюзивного мистецтва, — наголосив представник Українського культурного фонду Роман Гондз. — І не лише тому, що ми повинні бути толерантними. Ми маємо розуміти, що мистецтво може допомагати всім людям. Люди з обмеженими можливостями можуть долучитися до розбудови держави, а держава починає фінансувати такі проекти.

Учасник пленеру, член унікальної мистецької родини Якутовичів Дмитро Якутович розповів, що ця виставка стала для нього великим подарунком долі. Такі проекти допомагають людям із обмеженими можливостями повірити у свої сили, надихають на творчість. Член Національної спілки майстрів народної творчості Наталія Осіпенко зазначила, що проект “Мистецтво без обмежень” — це новий досвід. Завдяки цьому проекту вона зрозуміла, що коли людина творить, вона має величезну силу. А заслужений майстер народної творчості України Наталія Свиридюк упевнена, що аби митець міг повноцінно жити, він повинен постійно творити. Саме таку нагоду дають пленери.

Серед учасників пленеру та виставки — Іван Пилипенко, Катерина Білетіна, Катерина Рудакова, Валерій Заліщук, Галина Андрусенко, Галина Інгула, Євген Фіненко, Світлана Ушакова, Іван Петручик, Вадим Мартинюк, інші знані та молоді митці, які представляють майже всю Україну.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Ніколає Дабіжа: «Залишаю на згадку блискавку – був нею сам...»

Світлина блискавок

Я фотографую блискавки,
стинаючи морок,
небеса
і сосни;
на щонайвищих пагорбах,
щонайміцніших будівлях,
на старих самотніх деревах
їх я приманюю:
небезпечне це діло –
фотографувати блискавки,
тільки навіть коли уражають мене –
вдається на мить
їх осяяти.

Залишаю на згадку
блискавку –
був нею
сам.

Краєвид

Задихаюсь од безміру тиші,
млію від безмірно-чистого повітря,
шукаю бодай бадилинку,
що пахне бензином,
бодай камінця,
що впав би із муру,
бодай квітки,
що смерділа би
брехнями
місяця свого,
тужного
джерела...

Місяць упав
церковною
банею,
липа вколисує небо
трепетом листя...

Який ти самотній,
Господи,
тут,
на твоїй землі й на небесах твоїх!

Третє око

Мені дедалі важче відрізнити
весну від раю,
а сльозу – від краплі:
у млісній млості забурило б суще,
коли дивитись будеш третім оком.

Дедалі важче,
годі відрізнити
від справжньої – мальовану жаливу,
ввижається у кулі – менша куля,
а ще – найбільша міститься в найменшій.

Цю зливу зерен утолить несила:
дарма їх вимитати чи палити...
Та явлене учора третім оком
назавтра справдиться таки напевне.

До нас подібні гори і травиця,
і хмари, й листя теж до нас подібні,
здається мир настав, шпигунка-злива
пролопотіла у майбутнє дальнє.

Всі речі створено з невидними очима,
зітре їх дощ; лиш крук оцей старезний
нараз постане юним, на жерделах
розкриє третє око невсипуще...

Тяжка звістка вразила з Молдови – спинилося велике серце справжнього друга України, видатного письменника та громадського діяча **Ніколає Дабіжа**. Цей відомий поет, прозаїк, історик літератури (дослідник українсько-румунських літературних зв'язків) був активним учасником демократичного руху, обирався депутатом Парламенту Республіки Молдова та Верховної Ради СРСР. Лавреат Державної премії Молдови, почесний член Румунської академії й Академії імені М. Емінеску, член-кореспондент Академії наук Молдови, дійсний член Європейської академії наук, мистецтв і літератури.

Серед інших поважних літературно-мистецьких нагород Н. Дабіжа – літературні премії Румунії ім. Нікіти Станеску (1992), ім. Лучана Блаґи (1993), ім. Джордже Баковія (1993), премія Румунської академії ім. М. Емінеску (1996), Сфентул Джордже в Сербії (2005), премія Міжнародного фестивалю поезії в Трієсті (2014), премія ім. Дж. Леопарді (2015), премія Спілки письменників Македонії (2015), премія ім. Дульче Марія Лойназ (Куба, 2017). Діяльність Н. Дабіжа відзначена високими державними й міжнародними нагородами: Орден Республіки (1995), Орден Пошани (2009), Орден Зорі Румунії (2014) тощо.

Поетична творчість Ніколає Дабіжа могла би видатися постмодерним колажем із іронічною грою, якби не її чітка етична домінанта: у двосвітті, де позірні міражі заступають природне, ліричний герой попри численні ініціації розмаїтими колами матеріальних випробувань у глибинах душі зберігає, відновлює первісну душевну спілку з довколишнім у хвилинах гармонійної медитації, що стирає тумани буденного. І тоді у прозорливості третього ока, у зграйних кресленнях каменярів простежується світляна природа цієї зболеної, проте не засліпленої душі.

Великою втіхою було творче і людське спілкування з цією світлою особистістю, адже попри високий соціальний статус Ніколає залишався щирим і приступним Майстром Слова – від Шанхая до Парижа, від Рима до Крайови. Зворушливим був вихід у його перекладі моєї збірки віршів. Гірко, що не встиглося віддати борг і тільки тепер представляю українським читачам нові твори цього вже відомого, але призабутого поета (ще 1989-го у “Молоді” виходила друком його збірка “Крила під сорочкою” у перекладі незабутнього Володимира Затулівітра), який залишиться у серцях шанувальників, друзів і учнів фотографом блискавок і невтоленним каменярем Краси...

Дмитро ЧИСТЯК

Останнім часом, так, дедалі важче
сон відрізнять від яви, місяць череп'яний –
від глиняних тополь:
у млісній млості забурило б суще,
коли дивитись будеш третім оком.

Казки-колисанки для старих

Було одне хлопча:
замість завчати у школі
програми вірші
завчило
шепіт однієї зливи.

Було одне сонце:
замість неба
і обрію
оселилось у сірникової коробочки.

Була одна комаха,
яка щодня
вилізала читати аркушик:
довідатись,
що ж це там діється
у ботаніці.

Був один завод,
що виробляв
синтетичні сльози,
готові до вживання смутки,
пакував болі
місцевого виробництва
і продавав
за спекулятивною ціною
на світовому ринку.

Була одна гора,
що сягала неба:
в тій місцині
небосхил натерся,
наче вояче плече,
змучене рюкзаком.

А було ще одненьке болото:
дивишся та й не надивишся,
тож видертись із нього
поглядом
можна, лише видерши очі.

Я...

Ввечері
вчора
я книжку читав

із рожевими мріями,
книжку-лякачку для сивих старців,
потім
себе розглядав у дзеркалах
домашніх –
чи ж не помер?

Вірш

Прийшла пора – і дерева тріпочуть,
дими вербен зіходять над полями,
і майстер за нікчемністю женеться,
бо зірці видається: світла – надто.

Коли комет не ждеш із небосхилу,
Бо скнарий астроном їх не завважив,
коли ніщо нічого не чекає,
а вірші загрузають у словищах...

Дивується світінню навіть сонце,
Коли зненацька у драгу ступає:
Прорізалось тривких дерев коріння,
Його несла доточити гаддю,

Тоді вечірня зброя тне подобі,
прокинулася туга для нащадків:
і мряковиння рве багатівчине
враз ВІРШ – на ікла настромив поета.

Миша слів

У мізках слів
шерхоче зажерлива миша,
спершу погризла пісні,
взялася за поїдання балад...

Якось уражений поет
серед паперів своїх знайшов
слово без літер, а дослухавшись
до нього, збагнув: навіть звуку не має.

“В усім винна миша”, – подумалось.
Тож і спалив усі вірші,
і мріє про одне тільки слово,
без літер і звуку – якщо воно є.

Краса

Поранено красу – і каменя
навшиньки йде, несила озирнутись,
не впало досі горнє ристування,
на стінах не обсохло ще вапно,

благословенним повієм тремтиш,
тамуєш подих – хоч би не сполохав:
нестримний погляд може розворушить –
і западеться звершене умиць.

Повернення левкасу

У Центрі сучасного мистецтва “Білий світ” відкрили “Друге всеукраїнське бієнале левкасу – 2021”. Виставка зби́рала роботи 98 сучасних українських левкасистів.

Відкриття Бієнале припало на день народження Центру. Об'єднавши ці дві події, “Білий світ” підкреслює значимість довготривалого проекту, що підтримує і оспівує стародавню і водночас сучасну техніку левкасу.

Бієнале левкасу ставить перед художньою спільнотою питання: чи існує левкас у сучасному українському мистецтві? Це просто матеріал, що прийшов з іконопису, чи окремий напрямок сучасного живопису, або навіть скульптури? Чи має він свою атмосферу, філософію, течії, наскільки широкі його межі? Відповіді на ці запитання можна отримати, відвідавши виставку.

Організатори проекту вирішили презентувати також скульптуру і арт-об'єкти.

– Ми відкрилися п'ять років тому, і кожен рік саме в день нашого народження вигадуємо новий цікавий проєкт, – зазначив співзасновник ЦСМ “Білий світ” Олександр Яневич. – Цього року це бієнале левкасу. 200 художників з усієї України надіслало нам свої роботи, з яких мистецьке журі обрало 98. Їхні твори можна побачити в залах нашої галереї.

Це не просто виставка, а конкурс. Сьогодні оголошуємо його підсумки. Раді, що у нас є багато прекрасних левкасистів.

У кожному нашому проєкті, кожному конкурсі намагаємося показати розмаїття і різноплановість сучасного українського мистецтва. На новій виставці можна побачити скульптури, живописні роботи, невеличкі мініатюри, філософські висловлювання художників. Експозицію робили кілька днів. Нам самим було дуже цікаво. Вважаю, якщо цікаво нам, то буде цікаво й іншим.

Ми надрукували каталог, у якому зібрані всі роботи, представлені на виставці. Адже мистецтво – не лише те, що ми показуємо сьогодні, а те, що маємо залишити нашим нащадкам.

– Сьогодні нам п'ять років, – підкреслила співзасновниця галереї “Білий світ” Тамара Яневич. – Хоча багатьом здається, що ми працюємо 10, а то й 15 років. Ми стрімко увірвалися в мистецький простір України і відразу завзято взялися до справи. Вже чотири роки з нами постійна команда, яка витримує цей шалений ритм. Живемо на повну!

За ці роки багато чого створено. Навколо нас згуртувалися найкращі художники України, люди, яких знають не лише в нашій країні, але й далеко за її межами. Але нам цього виявилось недостатньо. Організували арт-батл, який проводимо три роки поспіль. Завдяки йому познайомилися з багатьма молодими митцями.

Завдяки знаному українському графіку Олеху Денисенку організували трієнале

графіки. У вересні будемо проводити його вдруге.

А бієнале левкасу – наша гордість. Це забута техніка, в якій сьогодні мало хто працює. Ми вирішили її відновити.

– Сьогодні ми є учасниками унікальної події, – наголосив ідейний натхненник бієнале Олег Денисенко. – Це народження нового явища в українському мистецтві. Левкас виокремлюється з живопису як самостійна форма виразу мистецтва. Команда однодумців доклала для цього значних зусиль. Дай Боже, щоб галерея сяjala своїми гранями на весь білий світ багато років...

Переможцями бієнале левкасу стали Дмитро Кришовський за роботу “Райдужні перспективи”, Олександр Смирнов (“Елементарні частки”) та Анна Атоян (“Між рядків”) із серії “Міні-монумент”. Переможці матимуть можливість провести свої персональні виставки у Центрі сучасного мистецтва “Білий світ”.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Петро ПЕРЕБИЙНІС,
голова журі, лауреат Національної премії
України імені Тараса Шевченка, заслуже-
ний діяч мистецтв України

Молодіє рідне слово — і душа радіє. Українське слово полюбив сучасний світ. А ми в ці розвеснілі дні не випадково згадуємо легендарні дев'яності роки. Саме тоді, коли над Україною шуміли добровісні вітри волі, першою озвалася до нас багата на скарби інтелектуальна Європа. Ось уже двадцять четверта весна розцвітає, а все бачиться як сьогодні...

Був пам'ятний 1997-й рік. До Національної спілки письменників України, до дружини українського класика Валентини Гончар звернулися незнайомі німецькі меценати Тетяна Куштівська та Дітер Карренберг і запропонували на їхні кошти заснувати першу в незалежній нашій країні недержавну міжнародну премію для молодих письменників (до тридцяти років). А своєрідним штабом ентузіастів закономірно став теж молодий і завзятий журнал “Київ”, який мені довелося очолювати в ті буремні часи.

Премію назвали ім'ям Олесе Гончара. Бо саме він у розмові із Тетяною Куштівською поділився думками щодо практичної підтримки творчої зміни. Промайнули літа за літами, а премія живе і діє, квітнево молодіє...

Минулоріч ми разом із німецькими друзями зваялися на ризикований експеримент. Відклали на якийсь час інші номінації і вирішили оголосити конкурс тільки для романістів. Були, звичайно, сумніви, адже писати роман — серйозна справа. Для цього іноді всього життя не вистачає. А що можна створити, коли за плечима у тебе всього два десятки років?..

Спливали дні і тижні. Жоден романіст не озивався. І коли вже, здавалося, не було надії — прилетіла нарешті перша ластівка. І не з Тернополя чи Львова, а із зросійщеного Миколаєва. Дещо пізніше прилинули інші ластівки. Але перша стала воістину Першою.

Було чого дивуватися. Олена Півненко, двадцять один рік. Студентка Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв. Факультет дизайну, графіки та реклами. Прозу почала писати у чотирнадцять років. Має вже кілька романів, створених на основі скан-

Євангеліє від Єлені

До підсумків конкурсу на здобуття Міжнародної німецько-української премії імені Олесе Гончара 2021 року

динавських та слов'янських міфів. Один із них під назвою “Єлень. Пряжа долі” подали нам на конкурс. “Єлень, — пише авторка, — це історія про богів і смертних, про магію та стародавні вірування. Моя пекталогія є унікальною. В ній зібрана багатогранна слов'янська міфологія (українська, білоруська, польська, чеська та литовська). Це багаторічна праця над пошуками різних міфів. Це опис культури, звичаїв та обрядів”.

Наш читач може подумати, що роман Олени Півненко складний для сприймання, і даремно. Хоч тема нова, складна і мало вивчена, але написано роман за всіма законами динамічного фентезійного жанру. Тому й читається він справді на одному подиху. І мені свідомо не хочеться детально переказувати зміст цього унікального твору. Хіба можна розказати про пісню якимись буденними словами? А втім, хто зна. Єлень та Олена близькі за звучанням і навіть римуються між собою. Тож, можливо, нам явилось вже своєрідне Євангеліє від Єлені...

Мені часто доводиться листуватися з нашими конкурсантами. Цікаво: хто ж вони, які вони, творці нової української літератури? І це резонує на диво людяним відлунням. Перед тобою відкриваються цілі світи, галактики українських талантів. Так відгукнулася Олена на, здавалось би, суто житейське прохання написати про себе, сім'ю, власні творчі принципи: “Народилася і виросла в місті Миколаєві, у звичайній родині, тато — пожежник, мама — молодша медсестра. У дитинстві мама часто читала мені на ніч міфологію. У підлітковому віці мені до рук потрапили книги Єлизавети Дворецької, і її історії про давніх слов'ян та скандинавів заповнили моє серце. Тож сповнена бажання дізнатися більше, я шукала твори на історично-міфологічну тематику. Читала фентезійні романи, дивилася серіали і все глибше занурювалася в ту атмосферу... Мій принцип такий: “Пиши про те, що тобі подобається”. Я знаю смак моїх читачів, бо пишу для них — підлітків. Мені хочеться, щоб вони знаходили себе у моїх творах”.

Так мислять і творять сьогодні молоді українські письменники. На запитання про часовий простір у романі Олена Півненко відповіла досить переконливо і вичерпно: “Події роману відбуваються в наш час. Але для мене сама подія важливіша, ніж час, у якому вона відбувається. Мене хвилює інше. Які зміни принесе ця подія у життя героїв? Яка доля їх чекає? Головне — щоб сучасне покоління підлітків могло, так би мовити, рости разом з героями”.

Промовисте одкровення! Особливо у нинішній час, коли молоді письменники чомусь обирають місцем подій не Україну, а принадливе зарубіжжя. Ось і в нинішніх поданнях на премію надто відчутна така тривожна тенденція. Тож не секрет, що це теж було одним із вирішальних чинників при визначенні переможця. У романі Олени Півненко є різні світи. Але одразу видно: головна героїня, її родичі, земляки — це українці. І показано їх не плакатно, а в художніх образах, картинах. Та й навіть у лаконічних примітках відчутні українські реалії. Коли героїня збагнула, що вона в іншому вимірі, скандинавська цариця засмутила її: “На жаль, Веселковий міст не відчиняли у ваш світ уже тисячу років. Після того, як ви прийняли християнство, наша магія не поширювалася...”. Звернімо увагу: як природно і невимушено засвідчує національну ознаку незнайомки лиш одна фраза скандинавської цариці! Не менш показова в цьому плані і сама примітка: “Веселковий міст або Біфрьост (“тремтяча дорога”) в германо-скандинавській міфології — міст, що з'єднує Асгард з іншими світами”.

Йдеться не лише про виняткові творчі досягнення, а й про чітку громадянську позицію талановитої романістки. Вражає

Олена Півненко

справді континентальне бачення Олени Півненко. Ця молода українська письменниця зуміла віднайти, відкрити глобальний художній образ європейського світу, європейської спільноти. Образ, якого прагне вільна, сучасна, але досі закута в ланцюги жорстокої минулості наша Україна.

До такого одностайного висновку прийшло вимогливе журі і присудило Олені Півненко Міжнародну німецько-українську премію імені Олесе Гончара за роман “Єлень. Пряжа долі”. Наша лавреатка стала авторкою роману року, про що ми й оголошуємо в цій публікації.

Сердечно вітаємо юну переможницю! Вона знає ціну художнього образу. Вона підкорила фантастичну Говерлу. Перед її очима відкривається широка європейська виднота.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом!

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подасмо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Кабин Роман Васильович — 200 грн.
2. Музиченко Олександр Дмитрович — 800 грн.
3. Кондратович Олександра Павлівна — 500 грн.
4. Качуровська Н. — 300 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
**Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК**

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
**Ірина ШЕВЧУК,
Володимир ЖИГУН**
Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
**вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

